

Razotkrivanje privatnosti maloljetnika u slučajevima obiteljskog nasilja

Paušić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:364060>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Diplomski studij novinarstva

Ivana Paušić

**RAZOTKRIVANJE PRIVATNOSTI MALOLJETNIKA U
SLUČAJEVIMA OBITELJSKOG NASILJA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

**RAZOTKRIVANJE PRIVATNOSTI MALOLJETNIKA U
SLUČAJEVIMA OBITELJSKOG NASILJA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Igor Kanižaj

Studentica: Ivana Paušić

Zagreb, 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem da sam diplomski rad „Razotkrivanje privatnosti maloljetnika u medijima na primjeru obiteljskog nasilja“, koji sam predala na ocjenu mentoru prof. dr. sc. Igoru Kanižaju, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Sadržaj

Tablica ilustracija	
1. UVOD	1
2. DJECA U MEDIJIMA	3
2.1. Djeca kao posebna skupina pri izvještavanju	3
2.2. Djeca kao žrtve senzacionalizma	4
2.2.1. Sekundarna viktimizacija djece	5
3. HRVATSKE PRAKSE IZVJEŠTAVANJA O DJECI	8
3.1. Izvješća Pravobraniteljice za djecu	8
3.1.1. Ovlasti pravobraniteljice za djecu	9
3.2. Prijašnja istraživanja o medijskom izvještavanju o djeci u Hrvatskoj	10
3.2.1. Prikaz djece u <i>Vjesniku</i> i <i>Novom listu</i> 2010. godine	10
3.2.2. Prikaz djece u <i>Večernjem listu</i> i <i>Jutarnjem listu</i> 2011. godine	11
3.2.4. Prikaz djece u <i>Večernjem listu</i> i <i>Jutarnjem listu</i> tijekom 2013. godine	13
4. PRAVNI AKTI I MEDIJSKA SAMOREGULACIJA	15
4.1. Međunarodni pravni akti	15
4.1.1. Konvencija o pravima djeteta	15
4.1.2. UNICEF-ove etičke smjernice za izvještavanje o djeci	15
4.2. Pravni akti u Hrvatskoj	16
4.2.1. Ustav Republike Hrvatske	16
4.2.2. Zakon o medijima	16
4.2.3. Zakon o elektroničkim medijima	17
4.2.4. Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji	17
4.2.5. Kazneni zakon	17
4.2.6. Zakon o sudovima za mladež	18
4.2.7. Prekršajni zakon	18
4.3. Medijska samoregulacija	18
4.3.1. Kodeks časti hrvatskih novinara	19
4.4. Provedba zakona u Hrvatskoj	20
5. PRIKAZ NASILJA NAD DJECOM U MEDIJIMA	22
5.1. Kvalitetni vs. tabloidni mediji	23
6. ISTRAŽIVANJE O IZVJEŠTAVANJU PORTALA O SLUČAJU NIKOLL DEDIĆ	25
6.1. Predmet istraživanja	25
6.2. Metodologija	25
6.3. Rezultati	26

6.3.1. Duljina analiziranih medijskih tekstova.....	27
6.3.2. Izvori informacija u analiziranim medijskim tekstovima	28
6.3.3. Emocije i preuveličavanje unutar medijskih tekstova.....	30
6.3.4. Teme koje su u fokusu medijskog izvještavanja.....	31
6.3.5. Razotkrivanje identiteta i privatnosti	32
6.3.6. Fotografije na naslovnica i unutar tekstova	34
7. RASPRAVA.....	36
8. ZAKLJUČAK	38
9. LITERATURA.....	40
10. PRILOZI.....	43
Prilog 1: Matrica pitanja	43
SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI.....	46
Abstract.....	47

Tablica ilustracija

Grafovi

GRAF 1: Mjesec objave medijskog teksta.....	23
GRAF 2: Žanr – Večernji.hr.....	24
GRAF 3: Žanr – 24sata.hr.....	24
GRAF 4: Broj izvora informacija u tekstu.....	25
GRAF 5: Naglašavanje emocija u naslovu.....	26
GRAF 6: Glavna tema teksta.....	28
GRAF 7: Detalji iz privatnog života.....	29
GRAF 8: Detalji smrti djevojčice.....	30
GRAF 9: Fotografije unutar teksta.....	31

1. UVOD

U svijetu medija profit je postao nit vodilja pri izvještavanju. Mediji su sve češće skloni senzacionalizmu, stereotipiziranju ili čak iskorištavanju pojedinaca, grupa i događaja, a sve u svrhu veće zarade. Pritom često krše etičke i pravne propise, a posebno je to problem kad se izvještava o najranjivijim skupinama u društvu – djeci i maloljetnicima. Kod izvještavanja o djeci i maloljetnicima medijski djelatnici posebno bi trebali paziti jer ono što napišu može ostaviti duboki trag na dijete kroz njegov cijeli život. Medijska slika o djetetu može imati utjecaj i na kreiranje djetetovog mišljenja o samome sebi te percepciju svijeta oko njega. Stoga su novinari i medijski djelatnici često u dilemi – zaštititi privatnost djece ili se voditi time da javnost ima pravo znati informaciju. Kad izvještavaju o najranjivijima, cilj im je potaknuti emocije kod čitatelja te time navesti na konzumaciju i kupnju njihovog proizvoda. To je posljedica senzacionalizma koji nerijetko dovodi i do sekundarne viktimizacije djece.

Posebno je to slučaj kad je riječ o nasilju nad djecom ili od strane djece. Stalnom rekonstrukcijom događaja, pisanjem o njemu, a sve zbog pregleda, djeca su izložena ponovnoj traumi. Novinar pri izvještavanju o takvim temama mora voditi računa o zaštiti privatnosti djeteta, no novinari i urednici često zaboravljaju da je otkrivanje identiteta kršenje prava tog djeteta, ali i etičkih smjernica njihove profesije. Redovita izvješća Pravobraniteljice za djecu pokazuju kako se o djeci najviše piše upravo kad se nalaze u izrazito ranjivim situacijama, primjerice kada su žrtve nasilja ili uznemiravanja. Postoje brojni međunarodni i hrvatski pravni akti koji govore o tome na koji način izvještavati o djeci. Mnogo je detalja na koje treba paziti, a o kojima ti akti govore, pa se medijskim kućama preporuča da razviju i sustave medijske samoregulacije. Time se smanjuje mogućnost pogreške medijskih djelatnika i sprječavaju potencijalne posljedice. Sva strukovna novinarstva društva stoga bi trebala imati i posebne kodekse časti. Najveće strukovno udruženje u Hrvatskoj, Hrvatsko novinarsko društvo ima svoj Kodeks časti hrvatskih novinara kojeg bi se hrvatski medijski djelatnici trebali pridržavati.

U Hrvatskoj je provedeno već nekoliko istraživanja na temu izvještavanja o djeci u medijima. Sva ona upućuju na to da je hrvatskim novinarima potrebna edukacija i podizanje svijesti o poštivanju prava djece u medijima. Općenito teme vezane uz djecu nisu publici toliko zanimljive, najviše se piše o nesretnim slučajevima, nasilju i vijestima u negativnom kontekstu te se publika želi „kupiti“ na emociju. Teme su uglavnom obrađivane površinski i bez namjere da imaju obrazovnu, korisnu svrhu.

Ovaj rad istražit će kako su dva hrvatska portala – Večernji.hr i 24sata.hr izvještavali o tragičnom slučaju djevojčice Nikoll Dedić koja je preminula od posljedica zlostavljanja svoje majke. Svi događaji vezani uz nju bili su vrlo medijski popraćeni, a s obzirom da je riječ o djetetu, mediji su morali biti posebno oprezni pri izvještavanju o njoj. Zbog njezine smrti povela su se mnoga pitanja vezana uz sustav socijalne skrbi, a njezin je slučaj potaknuo brojne reakcije stručnjaka, političara i građana. Analiza je provedena na 101 medijskom tekstu.

2. DJECA U MEDIJIMA

2.1. Djeca kao posebna skupina pri izvještavanju

Specifičnost novinarstva uključuje mogućnost pristupa u privatnost drugih i potrebi za odgovornim prosuđivanjem o tome je li objava određene informacije u javnom interesu. (Gabelica Šupljika, 2009). Tako piše jedna od savjetnica Pravobraniteljice za djecu Maja Gabelica Šupljika u publikaciji koja je progovarala upravo o ovoj temi u stručnoj publikaciji koju je objavio Ured pravobraniteljice za djecu. Dok obavljaju svoj posao, novinari pojačanu pozornost i opreznost trebaju posvetiti izradi priča o maloljetnicima uzimajući u obzir da su baš oni najosjetljivija kategorija društva. Nepravilno izvještavanje o slučajevima koji uključuju djecu mogu ostaviti duboke posljedice na njih. Onako kako su djeca prikazana u medijskom prostoru iznimno se reflektira na mišljenja i pristup prema najmlađima u društvu, a i na ponašanje odraslih prema njima. Prikaz stvoren u medijima o njima odražava se na njih same te na njihovo poimanje vlastite funkcije u društvu te životu te shvaćanje očekivanja koja drugi imaju od njih (Flego, 2011). Dječji pogled o samom sebi podložan je vanjskim utjecajima jer se u toj dobi tek formira. Kad je dijete izloženo publicitetu, a još je uz to prikazano kao žrtva, postoji rizik da se osjeća stigmatizirano i posramljeno. Ako se spominje u negativnom kontekstu, rizik se još povećava (Deblines i Runyon, 2005, prema Jakopović, 2011). Zbog toga Flego (2011) upozorava da je odgovornost novinara još važnija u kreiranju te slike. Od medijskih se djelatnika očekuje i da prepoznaju kada, recimo, djetetovi roditelji ili skrbnici samo iskorištavaju dijete u medijima za vlastite interese koji nisu komplementarni s djetetovom dobrobiti. Takve se situacije događaju najčešće kad su djeca bolesna, žrtve obiteljskog nasilja ili pogoršanih obiteljskih odnosa (Flego, 2011). Mediji otkrivaju identitet djece objavljujući njihove fotografije, osobne podatke, podatke o odnosima i događajima unutar obitelji, mjestu u kojem žive i gdje se školuju (Ivanuš, 2017), objavom inicijala, objavljivanjem roditelja, navođenjem djetetovih riječi, stalnim spominjanjem djeteta. Mediji to mogu činiti izravno, ali i neizravno, ako pišu ili rade priče o drugim osobama koje su na svakojake načine povezane s djetetom (Gabelica Šupljika, 2009). Na taj način djeca ostaju obilježena i nose posljedice toga cijeli život (Ivanuš, 2017). Lisa Jones, David Finklehor i Jessica Beckwith u sustavnom su pregledu 561 novinskog članka objavljenog između 2003. i 2004. godine naveli neke od šteta koje može prouzročiti neosjetljivo medijsko izvještavanje o djeci koja su žrtve traume ili zločina (Morris i Messenger Davies, 2018). Oni kažu da „kada se pojave imena djece žrtava i drugi identifikacijski podaci, mediji mogu pogoršati traumu, zakomplicirati oporavak, obeshrabriti buduća otkrivanja...” (Jones i dr, 2010, prema Morris i Messenger Davies, 2018: 96).

Navode i da djeca već u ranoj dobi, s tri ili četiri godine, imaju sposobnost osjećanja srama, a u dobi od deset godina mogu iskusiti sram samo nagađajući ili pretpostavljajući da ih drugi ocjenjuju negativno. Moguća štetnost koju mediji mogu prouzročiti djeci još je i veća dolaskom društvenih mreža i *online* komunikacijom gdje se informacije i fotografije mogu trenutno podijeliti i pohraniti, neovisno u dobi i uzrastu djece. U odlučivanju kako se nositi s vijestima koje uključuju djecu, novinari i njihovi urednici moraju uravnotežiti potrebu zaštite ranjivih mladih ljudi i poštivati njihovu privatnost, a istovremeno omogućiti da se njihov glas čuje. Mnogo toga ovisi i o dobi i zrelosti djeteta ili mlade osobe. Vrlo je teško pak utvrditi je li mlada osoba dovoljno zrela da se nosi s upitima medija (Morris i Messenger Davies, 2018). Naravno, neće svaki medijski prikaz naštetiti djetetu. Mediji su dragocjeno sredstvo da se čuje glas djece. Problem se javlja kada medijski prikaz ne služi interesima djeteta. Potrebno je pomoći medijskim profesionalcima u prepoznavanju onoga što je za djetetovo opće dobro te ih podučiti o djeci i njihovom razvitku (Gabelica Šupljika, 2009).

2.2. Djeca kao žrtve senzacionalizma

Moralno i etički je nedopustivo da mediji, kada nema stvarne potrebe, zadiru u privatnost i intimu građana, naročito djece. No zašto to ipak uglavnom rade? Najčešće je baš to najunosniji dio sadržaja nekih novina ili vijesti. Profit je postao najbitniji te je nadvladao etička pravila struke, pa i onda kada se radi o najranjivijoj skupini društva, djeci (Zgrabljčić Rotar, 2009). Deregulacija medijskog tržišta razlog je zašto i one medijske kuće kojima to ranije nije bila praksa stavljaju dramaliziranje ispred novinarskih načela. Sve u svrhu stjecanja profita i preživljavanja. To su sve karakteristike senzacionalizma koji se proširio medijskim prostorom. Sagledavajući širu sliku, nisu novinari i njihovi urednici jedini krivci zbog dolaska ovakvog trenda, već i utjecaji koji dolaze izvan redakcija. Ipak, oni su ti koji imaju moć takvu lošu sliku mijenjati (Jakopović, 2011).

Iako postoje brojne zakonske regulative koje propisuju kako medijske kuće trebaju pravilno izvještavati o djeci, ta se pravila na dnevnoj bazi krše. Razlog tomu je veća zarada medija kada pišu o djeci, naročito kada su vijesti negativne. Komercijalizacija je prisilila medije, a na poseban način portale, da se natječu za preživljavanje na tržištu tražeći veće izvore prihoda. To često rezultira iskorištavanjem svih društvenih skupina, pa i djece. Najčešće se u medijima pojavljuju vijesti o djeci kada su oni žrtve ili im se krše prava. Popraćeni su senzacionalističkim naslovima i naslovnicama osmišljenim s ciljem da privuku čitatelja na kupnju novina (Ivanuš, 2017). Samoubojstva maloljetnika, djeca kao žrtve obiteljskog nasilja, djeca kao počinitelji kaznenih djela, djeca koja žive u teškim i siromašnim životnim

uvjetima ili djeca u obiteljskim neprilikama, sve su to situacije kada se mediji ne zadiru senzacionalističkog izvještavanja (Ivanuš, 2017). Kanižaj (2009) navodi da vlasnici medija više naglasak stavljaju na kvantitetu i profit, a manje na kvalitetu sadržaja, dok su uređivačke politike novina pod značajnim utjecajem oglašivača. Baš zato jer su medijski sadržaji orijentirani oglašivačima, izvještavanjem o djeci medijski djelatnici igraju na kartu emocija. Oni, naime, računaju na to da potencijalni kupci neće ostati ravnodušni na neke tragične ili negativne vijesti o djeci. Kanižaj govori da je to „lukava strategija sa zajamčenim uspjehom“ i da upravo zbog toga djeca „postaju idealan objekt izvještavanja“ (Kanižaj, 2009: 66). Bivša pravobraniteljica za djecu Mila Jelavić (2009) ističe da mediji nerijetko prethodno snimljene fotografije djece koriste kao ilustracije za vijesti i novinarske članke koji ni na koji način nemaju veze s tom fotografijom, a takvo što najčešće mediji rade kad se radi o negativnim vijestima. Ako se, primjerice, dogodila neka nesreća u školi, novinari snimaju djecu i koriste ih kao ilustraciju za vijest o smrti ili stradanju kolege. Ta činjenica „uznemiruje i djecu i njihove bližnje“ (Jelavić, 2009: 14). Privatnost djece također se narušava kada medijski djelatnici bez dopuštenja nadležnih osoba objavljuju fotografije štićenika domova za nezbrinutu djecu i fotografije, tekstove, bilješke te ostalo intimno vlasništvo smrtno stradale djece ili djece koja su počinila samoubojstvo. Takvim postupkom novinari žele izazvati emocije kod čitatelja. Kada je riječ o vršnjačkom nasilju u školama, mediji također otkrivaju identitete djece, no tu često veliku ulogu igraju roditelji i skrbnici koji dobrovoljno dijele informacije kojima se razotkriva identitet djeteta u javnosti, ali odgovornost medija u takvim slučajevima se ne umanjuje (Jelavić, 2009).

2.2.1. Sekundarna viktimizacija djece

Mediji kroz senzacionalističko izvještavanje nastoje potaknuti emocije korisnika i zaraditi više. Prikupljanjem vijesti o djeci, objavljivanjem njihovih fotografija i drugih osobnih podataka dolazi do sekundarne viktimizacije (Tandon, 2007). Njome unesrećena osoba ponovno proživljava tragičan događaj. Ponekad novinari ne staju na otkrivanju identiteta djece i detaljnim opisima, već tražiti izjave i stavove stručnjaka te prenositi komentare ljudi bliskih žrtvi. Na taj način o događaju mogu pisati i snimati danima, ponekad i tjednima (Medijskapismenost.hr, 2017). Stalnim podsjećanjem na traumatski događaj i rekonstrukcijom okolnosti događaja može se dodatno traumatizirati dijete. Traumi značajno doprinosi i način na koji mediji opisuju dijete. Primjerice, ako ga se naziva „prosjakom, zlostavljačem, nasilnikom ili žrtvom“, problem se uopćava na čitav djetetov život te se cilja na njegovu cjelovitost. To može pobuditi osjećaj bezizlaznosti. (Gabelica Šupljika, 2009:

26). Ako se opisuje samo djetetovo ponašanje, problem je ipak manji, a popravak moguć jer se radi o samo jednom dijelu neadekvatnog funkcioniranja (Gabelica Šupljika, 2009). Flego (2011) dotiče se izvještavanja o djeci koja su žrtve seksualnog nasilja i pojašnjava koliko neadekvatno izvještavanje može ostaviti posljedica na njih. Neprofesionalno izvještavanje koje uključuje detaljan opis načina zlostavljanja izlaže dijete ponovnom proživljavanju traume, a ujedno i sekundarnoj viktimizaciji. Ne vodeći računa o zaštiti dobrobiti djeteta, mediji otkrivaju identitet djeteta-žrtve (Flego, 2011). Upravo zbog toga postoji iznimna prijetnja da će ljudi iz okoline u kojoj žrtva živi ili se školuje, pomoću pisanja i izvještavanja medija, prepoznati dijete o kojem se radi. Dijete tada može biti izloženo neugodnim i uznemirujućim reakcijama. (Flego, 2011). Jedan od primjera kad su hrvatski mediji izložili dijete sekundarnoj viktimizaciji je priča novinara *Jutarnjeg lista* čiji su tekstovi izašli 2014. godine, a naslovi su glasili „*Jutarnji* s obitelji prodane djevojčice“ i „Nije prodana! Željela je otići s dečkom“. Novinar je objavio imena, prezimena i fotografije maloljetnih osoba te ih time nedvojbeno izložio neugodnostima u budućnosti. Zbog ovog je čina dobio i opomenu od Novinarskog vijeća časti, a njegov glavni urednik težu opomenu (Ivanuš, 2017). Postoji nekoliko stupnjeva opomene koja se može dobiti. U najblažem slučaju, opomena će podsjetiti novinara na njegove dužnosti primjenjivanja etičkih i profesionalnih normi. Kada je pak izrečena teža opomena, ona upozorava novinara da je ozbiljno pregazio etičke i profesionalne norme. U najtežim slučajevima dolazi do isključenja iz Hrvatskog novinarskog društva. Takvo što se događa kada se prekrše odredbe Kodeksa časti hrvatskih novinara te se tako iznimno potkopava dignitet struke. Vijeće u takvim slučajevima o svojoj odluci mora obavijestiti Izvršni odbor, Središnji odbor HND-a te administrativno osoblje HND-a (HND, 2019). Tandon (2007) piše o sekundarnoj viktimizaciji djece koja su povezana s kriminalom, bilo kao žrtve ili počinitelji. Navodi da upravo zbog njihove nemogućnosti da se nose s teškim i stresnim situacijama su i najviše izloženi. Velik je problem neosjetljivost novinara kad pišu o ovakvim situacijama. Ipak, i oni ponekad imaju izazovan posao pronaći ravnotežu između prava javnosti da zna što se dogodilo nasuprot prava pojedinca na privatnost. Postavlja se i pitanje jesu li daljnje traume za djecu novinari uzrokovali zbog nemara ili pak nedostatka obuke. Sekundarna viktimizacija je usko povezana sa senzacionalizmom jer mediji često izvještavaju neetično i podlažu žrtvu sekundarnoj viktimizaciji upravo zbog komercijalne dobiti. Djecu žrtve kriminala potiču da ispričaju ponovno cijelu svoju priču sa svim detaljima koji ponekad mogu biti uznemirujući. Uskraćuju im pravo da se prikažu onako kako oni žele te ih stereotipno oslikavaju (Tandon, 2007). Na ovaj problem upozorava Pravobraniteljica za djecu u svom izvješću za 2023. gdje

kaže kako nerijetko djeca koja su žrtva nasilja viđaju objave koje su o njima na društvenim mrežama. Na njima često cirkuliraju videozapisi nasilja ili priča o njemu, a čija je žrtva bilo dijete te je dijete time još više izloženo ismijavanju i zlostavljanju, odnosno dodatno se viktimizira. Pravobraniteljica ističe da je jako bitno da mediji ne pridonose toj traumatizaciji svojim neprimjernim informiranjem javnosti koje često podrazumijeva dijeljenje snimki nasilja (Pravobranitelj za djecu, 2024a).

3. HRVATSKE PRAKSE IZVJEŠTAVANJA O DJECI

Novinari i urednici često zaboravljaju da je objava vijesti da je dijete žrtva ili počinitelj neke vrste nasilja uz otkrivanje njegovog identiteta kršenje prava tog djeteta. Pretpostavka je i da im ponekad i nije stalo do zaštite interesa tog djeteta, a time krše etička načela svoje profesije. Njihovom ponašanju u korist ide i ravnodušnost sustava prema povredama prava djece u medijima (Flego, 2011) te činjenica da ni građani nisu medijski obrazovani. Da jesu, i sami bi mogli uputiti tužbu ili pak pohvalu na račun nekog teksta koji uključuje djecu (Ciboci i dr, 2011).

3.1. Izvješća Pravobraniteljice za djecu

Pravobraniteljica za djecu redovito jednom godišnje predaje izvješća o svom radu Hrvatskom saboru. Unutar tih izvještaja navodi i informacije o povredama prava djece u medijima za prethodnu godinu te o medijskom tretmanu djece i njihovih prava općenito (Flego, 2011). U njezinom izvješću za 2023. godinu stoji da je unutar desetak dnevnih i tjednih hrvatskih tiskanih izdanja novina tijekom prošle godine zabilježeno sveukupno 2.611 vijesti koje se odnose na djecu (Pravobranitelj za djecu, 2024a). To je za 409 vijesti više nego godinu prije. Od toga se 782 vijesti, odnosno 29,95 posto odnosilo na nasilje nad i među djecom, a 2.032, odnosno 77,83 posto vijesti na dječja prava općenito. Kad se usporede različiti mediji, vidljivo je da oni poput *Nacionala*, *24sata* i *Jutarnjeg lista* veću pažnju pridaju pisanju priča o nasilju, dok *Novi list* i *Večernji list* više pišu o dječjim pravima općenito, posebno dječjoj participaciji (Pravobranitelj za djecu, 2024a). Slijedeći trend od prethodnih godina, o djeci se i dalje najviše govori kad su u osobito ranjivim situacijama, primjerice kada su žrtve nasilja ili uznemiravanja, kada boluju od izrazito teških bolesti, kada im se dogodila neka tragedija, kada imaju oskudne resurse za život, kada su na bilo koji način pod utjecajem rata i ratnih stradanja i slično. Pravobraniteljica poziva da u takvim situacijama ne treba pisati senzacionalističke naslove i razotkrivati previše privatnih informacija o djetetu. Od medija se očekuje, navodi, da sakriju djetetov identitet te podatke uz pomoć kojih se on može otkriti. To je važno za sve situacije u kojima bi medijsko izlaganje moglo štetiti djetetu (Pravobranitelj za djecu, 2024a). Iz ureda pravobraniteljice ističu da uvijek naglašavaju važnost promišljanja o potencijalnoj štetnosti za dijete prije objave bilo kojeg sadržaja u kojem je dijete direktno ili indirektno uključeno. Prije konačne objave potrebno je prosuditi hoće li medijski sadržaj na bilo koji način izložiti riziku ili poniziti dijete, naštetiti mu i/ili ugroziti njegovu privatnost“ (Pravobranitelj za djecu, 2024a: 158). Medijski djelatnici uvijek trebaju biti svjesni da kada se podaci o djetetu jednom

objave, oni su tada na raspolaganju svima, a mogu se upotrebljavati u razne, pa i zlonamjerne svrhe. Takvim neobzirnim radnjama maloljetnici mogu biti izvrgnuti nelagodi te postati žrtve nasilja i iskorištavanja u virtualnom i fizičkom svijetu (Pravobranitelj za djecu, 2024a).

U prethodnoj godini ured pravobraniteljice za djecu postupao je na temelju gotovo 90 pritužbi, od kojih je 37 bilo u području zaštite privatnosti djece u medijima, dok su ostale bile vezane za zaštitu djece od neprikladnih i štetnih sadržaja u medijima. Od ovih 37, radilo se o slučajevima gdje su objavljeni podaci koji bi mogli otkriti identitet djeteta, poput imena i prezimena njegovih roditelja, fotografije objekta u kojem žive, izjave osoba bliskih djetetu i slično. Također, radilo se i o slučajevima gdje su fotografije ili snimke djeteta objavljene bez dopuštenja roditelja te prikaz djece na način da bi mogao uništiti njihovo dostojanstvo. Velik broj prijava kršenja privatnosti zaprimljen je dok se odvijao prošlogodišnji aktualni slučaj međudržavnog posvojenja djece iz DR Kongo, a također i nakon tragičnog događaja u jednoj beogradskoj osnovnoj školi kada je maloljetni učenik usmrtio svoje školske kolege (Pravobranitelj za djecu, 2024a). Pravobraniteljica navodi da su upravo zbog tih događaja građani u prijavama njezinom uredu izražavali zabrinutost zbog neodgovarajućeg izvještavanja medija. Mediji su prenosili previše detalja o maloljetnom ubojici iz Srbije te njegovim maloljetnim žrtvama i njihovim obiteljima. Pravobraniteljica za djecu pozvala je medije da u povodu tog tragičnog slučaja budu posebno oprezni kada dijele pojedinosti i detalje onog što se dogodilo te da vode računa o zaštiti privatnosti svih maloljetnika povezanih s događajem. Građane je pozvala da se „suzdrže od neprimjerenih komentara, savjeta i zaključaka o događaju“ (Pravobranitelj za djecu, 2024a: 160). Upozorenje ili preporuku su u četiri slučaja uputili direktno medijima, a u tri su zahtijevali postupanje Vijeća za elektroničke medije (Pravobranitelj za djecu, 2024b). U izvješću pravobraniteljica naglašava da iako je regulatorni okvir poboljšán, mediji opetovano ne poštuju ili na svoju ruku interpretiraju prava djece, a posebno prilikom senzacionalističkih objava i otkrivanja informacija o djetetovom identitetu te preuzimanju i dijeljenju snimaka nasilja među i nad djecom s društvenih mreža“. Takve se stvari uglavnom rijetko i blago sankcioniraju (Pravobranitelj za djecu, 2024b: 21). Preporuka nakladnicima je da razvijaju svoje vlastite profesionalne standarde, odnosno kodekse ponašanja i pravila izvještavanja o djeci te izravnom komuniciranju s njima (Pravobranitelj za djecu, 2024b).

3.1.1. Ovlasti pravobraniteljice za djecu

Jedna od čestih zabluda javnosti je mišljenje kako pravobraniteljica za djecu ima ovlast onemogućiti i kazniti neprimjerene objave o djeci. U svom izvješću navodi kako u njezinoj

nadležnosti nije reguliranje područja medija, pa zbog toga nije ovlaštena spriječiti i zabraniti objave te određivati kazne. Ona medijima može uputiti upozorenje i preporuke, a u nekim situacijama trudi se motivirati aktivnost nadležnih tijela poput Vijeća za elektroničke medije i Agencije za zaštitu osobnih podataka. Iako je zakonski okvir poboljšán, provedba i kažnjavanje kršenja propisa i dalje nisu na odgovarajućoj razini (Pravobranitelj za djecu, 2024a). Uz to, njezina uloga jest da preporuča izbjegavanje informiranja javnosti o specifičnim slučajevima nasilja s obzirom da to nerijetko dovodi do rizika daljnjeg narušavanja prava djeteta žrtve, kao i ugrožavanja djeteta koji je počinitelj nasilja, čak i kada je njihov identitet zaštićen (Pravobranitelj za djecu, 2024a: 162). Medijima savjetuje da u svakom slučaju prije objavljivanja dobro provjere je li objava u interesu djeteta, pa makar im se za to obratile i osobe bliske djetetu. Ponekad javnost, neovisno radilo se o odrasloj osobi ili djetetu, smatraju da je linč i ocrnjivanje u medijima pravodobna kazna za nešto što su počinili, što dovodi do polariziranja društva i dodatnog nasilja (Pravobranitelj za djecu, 2024a).

3.2. Prijašnja istraživanja o medijskom izvještavanju o djeci u Hrvatskoj

3.2.1. Prikaz djece u *Vjesniku* i *Novom listu* 2010. godine

Hrvoje Jakopović (2011) proveo je istraživanje kojim pokušava otkriti na koji su način, u skladu s konceptom uokviravanja, predstavljeni maloljetnici unutar hrvatskih dnevnih novina *Vjesnik* i *Novi list*. Nastoji doći do odgovora postoje li „ustoličeni interpretacijski okviri koje novinari i urednici koriste u svakodnevnoj praksi kada su u pitanju djeca“ (Jakopović, 2011: 171). Istraživačka pitanja glasila su: „Koje su teme zastupljene prilikom izvještavanja o djeci?“, „Kakvi su naslovi prisutni u člancima o djeci?“, „Je li identitet djece zaštićen kada je to potrebno?“ i „Tko su izvori informacija u člancima o djeci?“. Glavna hipoteza istraživanja bila je „trend odabira negativnih vijesti prilikom izvještavanja o djeci u hrvatskim medijima prisutan je i u dnevnim novinama *Novom listu* i *Vjesniku*“, dok je pomoćna hipoteza bila „djeca su akteri događaja u kojima se njihov identitet ne štiti kada je potrebno i akteri čija se strana priče ne čuje“ (Jakopović, 2011: 171). Metodom kvantitativne analize sadržaja u razdoblju od 2. ožujka do 1. rujna 2010. pronađeno je i obrađeno 406 priloga koji se bave temama vezanim uz djecu. *Novi list* je od toga imao 218 priloga, a *Vjesnik* 188. Rezultati su pokazali da su najviše zastupljene teme kada se izvještava o djeci nesretni slučajevi. Oni čine 13 posto priloga. Sljedeća tema po zastupljenosti je nasilje među djecom, u sedam posto priloga. Onda slijede kriminalne i prekršajne radnje (šest posto), zlostavljanje djece od strane vršnjaka ili druge djece (pet posto) te bolest djece (pet posto). Sve nabrojane teme upućuju na to da se radi o trendu negativnih vijesti u hrvatskim

medijima. Pozitivne teme poput obrazovanja nalaze se tek na devetom mjestu po zastupljenosti. U analiziranom razdoblju identificirana su samo dva teksta o dječjim postignućima. Kad je riječ o naslovima, oni se u 72 posto slučajeva mogu okarakterizirati kao informativni, kao kritički u 11 posto slučajeva, a kao senzacionalistički u deset posto (Jakopović, 2011). Iako je to pohvalno, kada se gleda vrijednosna orijentacija naslova, prevladavaju negativni. Naslovi koji posjeduju dozu senzacionalizma u sebi mogu biti štetni za dijete jer se na taj način ignoriraju etička pravila te krivo tumače podaci. Istraživanje je također pokazalo da se identitet djeteta najčešće otkriva, u 42 posto priloga, navođenjem mjesta stanovanja djeteta. U 25 posto slučajeva identitet djeteta saznao se spominjanjem imena roditelja ili ostalih članova obitelji djeteta. Mediji su naveli puno ime i prezime djeteta i tako mu otkrili identitet u 17 posto slučajeva, dok je u 16 posto priloga on otkriven navođenjem djetetove obrazovne ustanove ili vrtića (Jakopović, 2011). U dva istraživana medija prevladava jedan izvor informacija ili uopće ni nema izvora informacija, a djeca se gotovo uopće ne navode kao izvori. Kao zaključak, autor navodi da je u *Novom listu* i *Vjesniku* uočen interpretacijski okvir negativnosti i nasilja. (Jakopović, 2011). „Urednici i novinari pod utjecajem senzacionalizma prema djeci se odnose kao prema odraslima. To je i razlog zbog kojeg ne možemo reći da su novinari prilikom izvještavanja o djeci ispunili temeljni kriterij profesionalnog novinarstva, a to je vjerodostojnost“ (Jakopović, 2011: 187).

3.2.2. Prikaz djece u *Večernjem listu* i *Jutarnjem listu* 2011. godine

Marta Vlanić (2012) provela je studiju o praksama izvještavanja hrvatskih dnevnih novina o maloljetnicima. Rezultati su dobiveni analizom sadržaja *Jutarnjeg lista* i *Večernjeg lista* u razdoblju od 1. do 28. veljače 2011. godine. Odabrana su upravo ova dva dnevna lista jer imaju različite vlasnike i drukčije uređivačke politike, a naizgled su slični. Način na koji su u njima prikazivana djeca može utjecati na oblikovanje stavova i mijenja kod čitatelja. Ukupno su analizirana 404 članka iz 56 izdanja dnevnih novina, a postavljene su tri hipoteze – „novinari i urednici *Jutarnjeg* i *Večernjeg lista* poštuju profesionalna načela prilikom izvještavanja o djeci“, „urednici poštuju pravo djeteta na privatnost“ te „izvještavanje o djeci odlikuje dvostranost izvora informacija“ (Vlanić, 2012: 33). Međutim, rezultati istraživanja opovrgnuli su sve postavljene teze. Studija je otkrila da su teme vezane uz djecu manje privlačne čitateljima. Zbog toga se objavljuju u danima kada su novine manje čitane, ponedjeljkom i srijedom, dok su novine najčitanije petkom, subotom i nedjeljom. U oba dnevna lista teme vezane uz djecu najčešće su obrađivane površinski, bez novinarove težnje otkrivanja dubljih razloga događanja (Paušić, 2022) Takvih je članaka bilo 77 posto.

Ovakvim rezultatima doprinosi i činjenica da je u oba lista izrazito nizak postotak novinarskih formi koje su zahtjevnije, poput reportaža, analiza, komentara i intervjuja. Ovakvi rezultati upućuju na to da urednici uglavnom tematiku vezanu uz djecu ne smatraju relevantnom. Površnim obrađivanjem vijesti i neobjavlivanjem konteksta moguće je vršiti manipulaciju nad čitateljem. Vlainić (2012) je svojim istraživanjem došla do podatka se u oba lista najviše piše općenito o maloljetnicima ili grupi maloljetnika, u 38 posto slučajeva. Od toga je 61 posto objavljeno u *Večernjem listu*, a 39 posto u *Jutarnjem listu*. Autorica ističe da je uznemirujući podatak da novinari i urednici, kada pojedinačno izvještavaju o djeci, najčešće otkrivaju njihovo ime, prezime i dob. To se događa u 13 posto članaka. U 10 posto tekstova navedeno je ime i prezime djeteta. U *Jutarnjem listu* i *Večernjem listu* objavljeno je tri posto članaka u kojima se, uz ime, prezime i dob djeteta, otkrivaju podaci o njegovom prebivalištu. Od toga je 62 posto takvih članaka objavljeno u *Jutarnjem listu*, a 38 posto u *Večernjem listu*. Iako autorica navodi da je u takvim slučajevima uglavnom bila riječ o djeci koja su postigla neki uspjeh i kojima otkrivanje navedenih osobnih podataka nije nužno naštetilo, ipak nema valjanog opravdanja da se objavljuju svi osobni podaci djeteta (Vlainić, 2012). Dolazi se do zaključka da se dječja emocionalna bol iskorištava kao sredstvo kojim će se potresno djelovati na čitatelja i time povećati nakladu. U 35 posto članaka naveden je samo jedan izvor. Taj podatak upućuje na skromnu i slabu kvalitetu izvještavanja. U 32 posto članaka uopće ni nema izvora informacija, a dva ili više izvora su u 13 posto tekstova. U više od polovice tekstova (55 posto) izvori informacija su jednostrani. Čak 23 posto članaka opremljeno je i „fotografijom djeteta čije je ime označeno u tekstu ili ispod slike“ (Vlainić, 2012: 50). Djetetov identitet u potpunosti je skriven u samo dva posto članaka. Ipak, valja napomenuti da u oba lista prevladavaju informativni naslovi te je samo u osam posto članaka riječ o senzacionalističkim naslovima. Neutralne fotografije prisutne su u 50 posto članaka. Kada je riječ o temama vezanim uz djecu, najviše se pisalo o kriminalnim aktivnostima počinjenim nad djecom te o kulturnim temama u koje se ubrajaju putovanja djece, uspjesi djece na kulturnim natjecanjima i slično. Niti jedan članak u analiziranom razdoblju nije bio posvećen djeci koja pripadaju manjinama (Paušić, 2022). Vlainić ističe da članci o djeci koji su predstavljeni u analiziranim dnevnicima upućuju na nisku razinu vjerodostojnosti. To je vidljivo u pristranosti izvora informacija, najvećem broju članaka u kojima dominira samo jedan izvor podataka koji se iznose, fotografijama u novinama kojima nije naznačen izvor pa mogu biti uzete samo kao ilustracija te odsustvu citata unutar glavnih naslova. (Vlainić, 2012).

3.2.4. Prikaz djece u *Večernjem listu* i *Jutarnjem listu* tijekom 2013. godine

Lana Ciboci (2014) svoje je prvo istraživanje o izvještavanju o najosjetljivijoj skupini u društvu u *Večernjem listu* i *Jutarnjem listu* provela 2010. Potom je tri godine poslije odlučila istražiti u kolikoj su se mjeri tijekom 2013. godine promijenile prakse izvještavanja o djeci dva navedena medija u odnosu na njezino prvo istraživanje. U razdoblju između ta dva istraživanja u društvu se pričalo o promicanju dječjih prava i isticala se neophodnost njihova poštivanja i zaštite identiteta. Analizirano je 636 novinskih priloga metodom kvantitativne analize sadržaja u razdoblju od 1. siječnja do 30. lipnja 2013. godine. Polazna hipoteza istraživanja bila je „*Večernji list* i *Jutarnji list* češće otkrivaju identitet djece u razdoblju od 1. siječnja do 30. lipnja 2013. godine u odnosu na isto razdoblje 2010. godine“, dok su specifične hipoteze bile da se u oba lista u razdoblju od 1. siječnja do 30. lipnja 2013. godine o djeci izvještava češće, njihov identitet te identitet njihovih roditelja na fotografijama i u tekstu otkriva se češće nego u istom razdoblju 2010. godine (Ciboci, 2014). Rezultati su pokazali da analizirane dnevne novine štite identitet djeteta onda kad je to potrebno, odnosno kada su djeca žrtve, počinitelji ili svjedoci nasilja, zlostavljanja i kriminalnih djela ili je to netko iz njihovih obitelji. U usporedbi s rezultatima iz 2010. godine, *Večernji list* češće štiti identitet djeteta kada je to potrebno, dok *Jutarnji list* to čini u podjednakoj mjeri kao i 2010. godine (Paušić, 2022). Najčešće se djeca štite fotografijama s leđa koje u potpunosti štite njihov identitet. „Takve su fotografije zabilježene u 45,7 posto slučajeva. U *Jutarnjem listu* je takav način zaštite korišten u 58,8 posto priloga, a u *Večernjem listu* u 33,3 posto slučajeva“ (Ciboci, 2014: 99). Najčešći način zaštite djetetova identiteta je nespominjanje njegova imena i inicijala ili korištenje izmišljenog imena, što je *Jutarnji list* primijenio u 11,8 posto priloga, a *Večernji list* u 5,4 posto njih. U gotovo četvrtini priloga, odnosno 24,1 posto priloga, identitet djece bio je otkriven objavom fotografija djeteta, a trebao je biti zaštićen. Oba lista podjednako nisu štitila identitet djece i 2010. i 2013. godine. Kada se radi o otkrivanju identiteta djetetovih roditelja, koji često posluži i za lak dolazak do identiteta djeteta, čak i kad je on zaštićen, od 440 novinskih priloga koji su u sebi sadržavali fotografiju 2013. godine, 16,1 posto njih sadržavalo je fotografiju roditelja ili člana obitelji, što je značajno više nego 2010. godine. Osim toga, mediji ponekad indirektno otkriju identitet djeteta i kroz navođenje djetetova prebivališta ili škole koje pohađa. „Tako su u 43,8 posto priloga naveli školu, odnosno vrtić koje dijete pohađa. U 77,7 posto priloga naveli su naziv mjesta u kojem dijete živi. U *Večernjem listu* zabilježeno je 87,3 posto, a u *Jutarnjem listu* 65,3 posto takvih slučajeva“ (Ciboci, 2014: 103). Može se zaključiti da se stvari u razdoblju od 2010. do 2013. godine nisu mnogo popravile te da i *Jutarnji list* i *Večernji list* i dalje u

podjednakom broju ne štite identitet djeteta (Paušić, 2022). Ovo negativno otkriće dokaz je da je potreban veći nadzor nadležnih institucija. One bi trebale kontrolirati provođenje zakonskih odredbi. Uz to, nužno je ulagati u edukaciju novinara i roditelja. S jedne strane, novinari su nerijetko nesvjesni kakve posljedice može imati neprimjereno izvještavanje o djeci, dok s druge strane roditelji često dobrovoljno dopuštaju novinarima da otkriju identitet djeteta (Ciboci, 2014).

4. PRAVNI AKTI I MEDIJSKA SAMOREGULACIJA

4.1. Međunarodni pravni akti

4.1.1. Konvencija o pravima djeteta

Konvencija o pravima djeteta temeljni je međunarodni dokument kojeg je Hrvatska je usvojila i ratificirala 1991. godine, a prema Ustavu Republike Hrvatske, Konvencija ima iznadzakonsku snagu. Mediji se ne spominju izravno u ovom važnom dokumentu, no nekoliko se članaka može primijeniti na njih. Konvencija u članku 16. propisuje da „niti jedno dijete ne smije biti izloženo proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, obitelj, dom ili prepisku, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled“ (UNICEF, 1989: 7-8), a protiv takvih miješanja djeteta ima i zakonsku zaštitu. Još jedan članak koji se može povezati s medijima je članak 40. koji govori da se svakom osumnjičenom ili optuženom maloljetniku mora osigurati poštivanje njegove privatnosti na svim razinama postupka. Također, članci 12. i 13. progovaraju o pravu djeteta na slobodu izražavanja (UNICEF, 1989).

4.1.2. UNICEF-ove etičke smjernice za izvještavanje o djeci

Osnovana 1946. kao agencija Ujedinjenih naroda čija je svrha skrbiti o kvaliteti života djece i mladih, UNICEF je uspostavio postulate za etičko izvještavanje o djeci da bi pomogao novinarima da o toj posebnoj skupini društva izvještavaju s odgovarajućom osjetljivošću. Prvo načelo propisuje da se „dostojanstvo i prava svakog djeteta moraju poštivati u svim okolnostima“ (UNICEF, 2006), a kad intervjuiraju djecu i izvještavaju o njima, mediji trebaju pridodati posebnu pažnju „pravu svakoga djeteta na privatnost i povjerljivost, na mogućnost da se čuje njegovo vlastito mišljenje, na sudjelovanje u odlukama koje ga se tiču te na zaštitu od stvarne i moguće patnje i odmazde“ (Paušić, 2022). Zaštita najboljih interesa svakog djeteta ima prednost nad svime ostalim. Jedno od načela nalaže medijskim djelatnicima da ne iznose u javnost priče ili fotografije koje bi mogle ugroziti dijete, pa čak i kad su imena promijenjena, zamućena ili se ne koriste. Među načelima se nalaze i smjernice za intervjuiranje djece u kojima se novinarima savjetuje da izbjegavaju „pitanja, stavove ili komentare koji osuđuju, ne uvažavaju kulturne vrijednosti djeteta, izlažu ga opasnosti ili poniženju, ili oživljavaju njegovu bol i tugu izazvanu nekim traumatičnim događajima“ (UNICEF, 2006). Također, novinari bi trebali dobiti dopuštenje, po mogućnosti pisano, od djeteta i njegovog skrbnika za svaki intervju i videosnimke, a u filmskim, video i radio intervjuima treba paziti kakva se zvučna ili vizualna pozadina stavlja. Smjernice novinarima propisuju da izbjegavaju opise koje dijete izlažu odmazdi koja uključuje dodatnu fizičku ili psihičku patnju, doživotno zlostavljanje ili diskriminaciju (Paušić, 2022). Ne treba nikad

mijenjati kontekst priče ili slike djeteta. Valja uvijek provjeriti točnost onoga što dijete ima za reći, a to se može kroz dijalog s odraslima ili pak drugom djecom. Potrebno je uvijek promijeniti ime i zamutiti lik svakog djeteta za koje je utvrđeno da je žrtva ili počinitelj seksualnog ili fizičkog zlostavljanja, optuženo ili osuđeno za zločin te HIV pozitivno ili dijete oboljelo od AIDS-a, osim ako je svjesno dana suglasnost od djeteta, roditelja ili staratelja. Kada novinar nije siguran je li dijete u opasnosti, najbolje je da izvještava „o općim prilikama u kojima djeca žive umjesto o pojedinome djetetu, bez obzira koliko je priča vrijedna kao vijest“ (UNICEF, 2006).

4.2. Pravni akti u Hrvatskoj

Pravni okvir i provedba propisa važni su za osiguranje zaštite prava djeca u svim sferama, samim time i u medijima. „Cilj je zajamčiti poštovanje prava djece i spriječiti djelovanja koja ugrožavaju njihovu dobrobit“ (Flego, 2011: 80). Ipak, iako su se u Hrvatskoj propisi unaprijedili, treba još mnogo raditi na pridržavanju istih i njihovoj provedbi (Flego, 2011). Dok izvještavaju o djeci, medijski djelatnici nerijetko zanemaruju preporuke, zakonske propise i ostale akte koji propisuju njihovo djelovanje kad su u pitanju djeca (Ivanuš, 2017).

4.2.1. Ustav Republike Hrvatske

Hrvatski zakoni prepoznaju značaj preciznog i etičnog izvještavanja o djeci, te se stoga bave i njihovim pravima. Člankom 35. najvišeg akta države, Ustava Republike Hrvatske „svakom se jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobna i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti“, dok članak 65. propisuje da je dužnost svih da štite djecu (Narodne novine, 2014). Ustav sadrži dvije oprečne odredbe – već spomenuti članak 35. koji jamči pravo na zaštitu privatnosti te članak 38. koji jamči slobodu izražavanja, mišljenja i izražavanja misli. U to se ubrajaju i sloboda tiska, govora i javnog nastupa. Jelavić (2009) ističe da se nameće pitanje kako ispuniti i uvažiti obje odredbe a da ni jedna ne trpi gubitak, odnosno da nije pravilno ispunjena zbog druge. Naglašava da ispunjavanje ove zadaće nije nipošto jednostavno za medije te da pred njih stavlja nebrojene zahtjeve. Ipak, s obzirom da se Hrvatska obvezala Konvencijom o pravima djeteta dati prednost pravu djeteta, neupitno je da pravo djeteta na zaštitu privatnosti mora biti važnije od prava javnosti na informaciju (Jelavić, 2009).

4.2.2. Zakon o medijima

Zakon o medijima, koji uređuje prava i obaveze novinara te svih drugih pravnih i fizičkih osoba na području javnog informiranja, u članku 16. propisuje dužnost medija da poštuju „privatnost, dostojanstvo, ugled i čast građana, a osobito djece, mladeži i obitelji bez obzira

na spol i spolno opredjeljenje. Zabranjuje se objavljivanje informacija kojima se otkriva identitet djeteta, ukoliko se time ugrožava dobrobit djeteta“ (Narodne novine, 2022a), a nakladnik koji objavi programski sadržaj koji povrjeđuje prava djece iz članka 16., dužan je platiti novčanu kaznu u iznosu od 13.270 do 132.720 eura. Glavni urednik koji dozvoli takvu objavu podataka može se kazniti iznosom od 260 do 5.300 eura. Za kontrolu i nadzor poštivanja odredbi Zakona o medijima zaduženo je Ministarstvo kulture i medija (Narodne novine, 2022a), no u pojedinim slučajevima i Državno odvjetništvo je ovlašteno pokrenuti prekršajne postupke (Jelavić, 2009).

4.2.3. Zakon o elektroničkim medijima

Zakon o elektroničkim medijima u članku 24. štiti privatnost djece na način da zabranjuje „objavljivanje informacije kojom se otkriva identitet djeteta do 18. godine života uključene u slučajeve bilo kakvog oblika nasilja“, bez obzira na to je li dijete bilo svjedok, žrtva, počinitelj ili je pokušalo ili izvršilo samoubojstvo, a ne smiju se iznositi pojedinosti ni iz djetetovih obiteljskih odnosa i privatnog života (Narodne novine, 2022b). U slučaju kršenja ovog članka, Vijeće može donijeti odluku ili rješenje o privremenom ili trajnom oduzimanju koncesije (Narodne novine, 2022b).

4.2.4. Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji

Srodno Zakonu o medijima, Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji, javnoj radijskoj i televizijskoj ustanovi, u članku 6. nalaže poseban oprez pri poštivanju privatnosti, dostojanstva, ugleda, časti te temeljnih prava i sloboda djece i mladih (Narodne novine, 2024a). Ako se ova odredba kojim slučajem prekrši, HRT može biti kažnjen novčanom kaznom od 13.270 do 132.720 eura (Narodne novine, 2024a).

4.2.5. Kazneni zakon

Kazneni zakon u svom članku 1. određuje da se kaznena djela i kaznenopravne sankcije primjenjuju „samo za ona ponašanja kojima se tako povređuju ili ugrožavaju osobne slobode i prava čovjeka te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim pravom“ (Narodne novine, 2024b). Članak 178. kaže da tko putem medija, odnosno novina, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na nekom javnom okupljanju ili bilo koji drugačiji način objavi pojedinosti iz djetetova privatna i obiteljska života, tko objavi fotografiju djeteta iako je to protivno propisima ili ako otkrije njegov identitet, a sve to kod djeteta izazove uzrujanost, ruganje druge djece ili drugih ljudi ili je na bilo koji način narušilo opće dobro djeteta, može biti kažnjen zatvorom do dvije godine (Narodne novine, 2024b). Također, članak 307. propisuje da se kaznom zatvora do

tri godine kazni svatko tko objavi proces kaznenog postupka prema djetetu ili počinjenog nauštrb djeteta ili pak sudskog procesa kojim se donosi odluka o zaštiti prava i interesa djeteta, a da za to nije dobio dozvolu suda. (Narodne novine, 2024b).

4.2.6. Zakon o sudovima za mladež

Normativni akt koji propisuje odredbe za mlade počinitelje kaznenih djela u članku 60. govori da se ne smije javnosti obznaniti sadržaj i tijek sudskog procesa prema maloljetnim osobama kao niti presuda koja je donijeta u tom procesu bez odobrenja nadležnog tijela. Dopuštena je objava samo onog dijela postupka ili odluke koji ima odobrenje suda, no u tom slučaju nije dozvoljeno navoditi ime maloljetnika i ostale podatke o njemu uz pomoć kojih bi se došlo do spoznaje o kojem je maloljetniku riječ (Narodne novine, 2019).

4.2.7. Prekršajni zakon

Baš kao i Zakon o sudovima za mladež, Prekršajni zakon u članku 223. određuje da se bez dozvole suda ne smije objavljivati kako napreduje prekršajni postupak prema maloljetniku niti koje su odluke donesene unutar tog postupka. Dopuštena je objava samo onog dijela za kojeg je dano odobrenje, no i onda se mora voditi računa da se nipošto niti na jedan način ne otkrije identitet djeteta (Narodne novine, 2022c).

4.3. Medijska samoregulacija

Medijima, osim zakona i raznih drugih pravnih akata, mogu poslužiti i pravila koja si oni sami odrede unutar svojih novinarskih udruženja i medijskih kuća. Članak 2. Zakona o medijima definira samoregulacijske akte kao „pravila novinarske struke i etike, statut medija, kao i drugi akti kojima se utvrđuju strukovna i druga pravila ponašanja ili uređuju odnosi u medijskoj djelatnosti, a koje samostalno utvrđuju nakladnici, novinari i njihove udruge“ (Narodne novine, 2022a). Prvi su novinarski statuti napravljeni u Sjedinjenim Američkim Državama tijekom 20. stoljeću, a znanstvenici potvrđuju tvrdnju da bi slobodni mediji sami trebali odrediti pravila izvještavanja, neovisno o državnoj regulaciji. Ivanuš (2017) objašnjava da to ne podrazumijeva da mediji mogu objaviti što god požele i na koji način sami odluču, već da moraju poštovati etička pravila postavljena unutar same njihove organizacije te institucionalne standarde. Na taj način štite sami sebe od mogućih sudskih sporova, ali brane i ljudska, posebice dječja prava. Samo se medijske organizacije koje preuzimaju odgovornost te poštuju svoja osobna pravila mogu boriti za prava drugih. (Ivanuš, 2017). Neke od prednosti samoregulacije su to što ona održava medijsku neovisnost, državni utjecaj drži podalje od medija te je puno fleksibilnija od zakonskih rješenja. Također, vjerojatnije je da će novinari lakše prihvatiti opasku ili sugestiju koja dolazi od kolega nego

biti podložni dugim i skupim sudskim procesima. Postoje više vrsta medijske samoregulacije (Ivanuš, 2017). Najniža razina samoregulacije su svaki pojedini medij (redakcijska etička pravila), a najviša su pak neovisne samoregulacijske organizacije koje za zadaću imaju nadziranje svih medija. Čim se država umiješa, više nije riječ o dobrotvornoj medijskoj samoregulaciji. Uspješni primjeri samoregulacije imaju jasno propisana pravila, nadzor nad njima te postupke kad dođe do kršenja pravila. Hrvatsko novinarsko društvo ima svoj samoregulacijski akt – Kodeks časti hrvatskih novinara. Novinarsko vijeće časti nadzire pridržavanje postulata i direktiva Kodeksa i donosi odluke o tome je li medijski djelatnik povrijedio definirana načela (Ivanuš, 2017).

4.3.1. Kodeks časti hrvatskih novinara

U temeljnim principima Kodeksa časti hrvatskih novinara stoji da se medijski djelatnici u Hrvatskoj moraju pridržavati Ustava i hrvatskih zakona. Njihova je obveza poštivati i primjenjivati profesionalna etička načela. U svom radu sudjeluju u oblikovanju javnog mnijenja, a smiju i odlučiti ne prihvatiti zadatak ako je on oprečan profesionalnim etičkim standardima. Kodeksom se štite neotuđiva prava pojedinaca. Članak 16. Kodeksa određuje da medijski djelatnici trebaju zaštititi intimu svih ljudi u javnosti od neopravdanih ili senzacionalističkih otkrivanja, a posebice kad se izvještava o „obiteljskim tragedijama, bolestima, djeci i maloljetnicima“ (HND, 2009). Člankom 19. određeno je da „novinar ne smije intervjuirati niti fotografirati dijete (do 14 godina) bez njegovog pristanka i bez nazočnosti i pristanka roditelja ili druge odrasle osobe odgovorne za dijete“, a ukoliko novinar i dobije pristanak, nedopustivo je intervjuirati ili fotografirati dijete ako se time ugrožava njegova dobrobit (Paušić, 2022). Ni u kojem slučaju niti bilo kojom radnjom identitet djeteta ne smije biti otkriven jer je dobrobit djeteta nadređena javnom interesu (HND, 2009). Uz to, Kodeks kaže da se otkrivati ne smije „identitet djeteta ili maloljetnika uključenog u slučajeve seksualnog zlostavljanja ili bilo kojeg drugog oblika nasilja ili kaznenog djela, bez obzira je li dijete ili maloljetnik svjedok, žrtva, osumnjičenik ili okrivljenik“ (HND, 2009). Izvještavanje medija o takvim slučajevima ne smije pružati mogućnost identificiranja djeteta ili maloljetnika. Otkrivanje identiteta moguće je samo kada je to u javnom interesu te ne ugrožava dobrobit djeteta ili maloljetnika, „te uz pristanak roditelja ili skrbnika djeteta ili maloljetnika, ili kada to radi dobrobiti djeteta traže državna tijela“ (HND, 2009). Primjerice, ako je maloljetna osoba nestala i traži se, mediji mogu objaviti fotografiju i osnovne informacije o djetetu, no kada se ono pronađe, najbolja je praksa ukloniti sve informacije i fotografije koje su iznijeli. Kada je riječ o samoubojstvima

i pokušajima samoubojstava, o takvim događajima treba izvještavati što manje, pogotovo kad su u pitanju djeca. Sva se spomenuta pravila odnose i na urednike čija je dužnost spriječiti ili bar reducirati objavljivanje onih sadržaja koji su etički i zakonski neprihvatljivi (HND, 2009). Od novinara ne smiju zatražiti da rade nešto protivno etičkim načelima. Odgovorni su i za opremu novinarskih priloga. Čest je slučaj da je djetetov identitet zaštićen unutar teksta, no otkriva se kroz fotografiju ili ostalu opremu.

4.4. Provedba zakona u Hrvatskoj

Kristina Turčin (2024) provela je istraživanje u kojem je analizirala i usporedila zakone i prakse u Hrvatskoj te u još 11 zemalja članica Europske unije. Riječ je o Njemačkoj, Italiji, Sloveniji, Švedskoj, Danskoj, Finskoj, Slovačkoj, Estoniji, Cipru, Portugalu i Nizozemskoj. Iako, očekivano, sve navedene zemlje štite privatnost i identitet djece u medijima, Turčin (2024) govori kako upravo Hrvatska ima represivan i restriktivan zakonski okvir koji ne razmatra kontekst objave i otkrivanja djetetova identiteta. Također, navodi da Zakon o medijima te Zakon o elektroničkim medijima propisuju različite stvari pa su tako tiskanim medijima dopuštene stvari koje elektroničkim nisu. Problem kod elektroničkih medija u Hrvatskoj je to što nema obveze procjene rizika o tome utječe li objava djetetova identiteta na njega pozitivno ili negativno, a također ne uzima u obzir ni informirani pristanak roditelja ili skrbnika o objavi identiteta. Zakon tako zabranjuje objavu identiteta bez ikakve mogućnosti iznimke. Zbog toga portali nerijetko snose sankcije čak i onda kada je objava identiteta bili opravdana, kada je pomogla riješiti djetetov problem i slično (Turčin, 2024). U radu se spominje nekoliko slučajeva kad je medijska objava djece pomogla njihovoj dobrobiti, a mediji su svejedno snosili sankcije. Primjerice, u listopadu 2022. u Dugom Selu pretučen je 16-godišnjak, a njegov je otac odlučio istupiti i javno progovoriti o već dobro poznatim nasilnicima u njihovom kraju s ciljem da skrene pažnju institucijama. On, njegova žena i pretučeni sin fotografirali su se za novinare. Nakon objave, na adresu dvadesetak internetskih portala dospio je prijedlog za izjašnjavanjem Vijeća za elektroničke medije. Naime, mediji su objavom fotografije te imena i prezimena oca i sina prekršili članak Zakona o elektroničkim medijima koji kaže da nije dozvoljena objava informacija koje otkrivaju identitet djeteta uključenog u bilo kakve slučajeve nasilja. Portali su se potužili da Agencija i Vijeće za elektroničke medije, koji brinu o poštivanju zakona, ne stavljaju u kontekst otkrivanje identiteta (Turčin, 2024). Autorica navodi da posljednjih godina u medijskim redakcijama raste svijest o nužnosti zaštite identiteta djece i poštivanja njihovih prava. Istovremeno, urednici i novinari zbudženi su praksama i ophođenjem navedenih regulatornih

tijela. Teško im je raspoznati kakav sadržaj i kada smiju, a kada ne smiju objaviti. Tako *Jutarnji list*, za spomenuti slučaj iz Dugog Sela, nije dobio nikakvu opomenu niti kaznu kada je na naslovnici svog tiskanog izdanja objavio nezamucene fotografije mladića i njegovih roditelja. I u tiskanom izdanju članka o tom događaju spominju se relevantne informacije o obitelji te mladićima koji su pretukli 16-godišnjaka. Zakon o medijima ne brani takvu objavu ako ne ugrožava dobrobit djeteta. Za isti tekst i iste fotografije portal *Jutarnjeg lista* kažnjen je (Turčin, 2024).

Jedan od ostalih slučajeva koji se spominju u radu, onaj je djevojčice Madine Hussiny. U potrazi za boljim životom, nju i njezinu obitelj hrvatska je policija u blizini graničnog prijelaza Tovarnik potjerala nazad u Srbiju. Dok su pješačili, djevojčicu je usmrtio nalet vlaka. O slučaju se u javnosti nije pretjerano pričalo niti znalo sve dok mediji nisu skrenuli pažnju na njega. Ujedno su ukazali i na ponašanje hrvatske policije prema migrantima. Fotografija djevojčice Madine dovela je do promjena. Iako je medijima tu fotografiju dala njezina majka i iako se time povećala zaštita migranata, pokrenula se rasprava jesu li mediji smjeli objaviti fotografiju djevojčice (Turčin, 2024).

Kodeks časti hrvatskih novinara navodi se kao jedini akt koji uključuje dobrobit djeteta i pristanak roditelja. Upravo su ta dva preduvjeta ključna u regulativama drugih europskih zemalja iz istraživanja. Kodeks spominje i dob djeteta te pravo djece starije od 14 godina da sami odluče hoće li dati intervju ili pristati na fotografiranje. Kao i Zakon o elektroničkim medijima, i Kodeks zabranjuje objavu identiteta djece uključene u nasilje, no razlika je što Kodeks predviđa iznimke. To su već spomenuti pristanak roditelja i opće dobro djeteta (Turčin, 2024). Valja napomenuti da se pravila iznesena u Kodeksu odnose samo na članove Hrvatskog novinarskog društva i da se medijski djelatnici koji nisu članovi ne mogu ni na koji način kazniti. Autorica zaključuje da se novinari u drugim istraženim državama susreću s manje nejasnoća. Prava djece u medijima kod njih se reguliraju cjelovitije, a o svakom pojedinom slučaju odlučuje se ovisno o kontekstu (Turčin, 2024).

5. PRIKAZ NASILJA NAD DJECOM U MEDIJIMA

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, „zlostavljanje djece ili maltretiranje odnosi se na fizičko i emotivno maltretiranje, seksualno zlostavljanje, zanemarivanje i nemarno postupanje s djecom, kao i njihovo komercijalno ili drugo eksploatiranje“ (WHO, 2009, prema Hove i dr, 2013: 90). Iako je svijest o ovom problemu u američkoj javnosti porasla, zagovaratelji prava djece smatraju da je izvještavanje u medijima o nasilju nad djecom često krivo predstavljeno. Oni navode da se u medijima krivo predstavlja i previše govori o seksualnom i vidljivo fizičkom zlostavljanju te da se zlostavljanje djece najčešće prikazuje kao izolirani incident kojeg su počinili „monstruozni pojedinci“ (Hove i dr, 2013: 90). Zbog toga Hove i dr (2013) u vremenskom razdoblju od 2000. do 2008. godine analiziraju sadržaj izvještavanja o zlostavljanju djece u velikim američkim novinama. Žele odgonetnuti koliko često pišu o različitim vrstama zlostavljanja djece, je li to zlostavljanje uokvireno kao izolirani (epizodni) ili društveni (tematski) problem te je li se što mijenjalo u osam godina izvještavanja. Njihovi su rezultati pokazali da mediji uistinu nerazmjerno mnogo pišu o seksualnom zlostavljanju, kada se uzme u obzir da ta vrsta zlostavljanja djece nije najčešća. Od 2000. do 2008. godine čak 49 posto priča o nasilju nad djecom bilo je o seksualnom uznemiravanju. O zanemarivanju je bilo 12 posto priča, a upravo je ono najčešća vrsta nasilja koja je 2008. činila 71 posto slučajeva zlostavljanja djece. Seksualno zlostavljanje nalazilo se na trećem mjestu s devet posto. Zato bi upravo zanemarivanje trebalo dobiti najveću medijsku pokrivenost. Time što naglašavaju samo jednu vrstu nasilja, u ovom slučaju seksualno, novinari kod publike mogu stvoriti dojam da je taj problem puno učestaliji i veći nego što jest, dok na drugu ruku zanemarivanje ne dobiva toliku pažnju, a može imati fatalne posljedice (Hove i dr, 2013). Također, 75 posto tema zlostavljanja djece uglavnom je prikazivano tematski, odnosno kao društveni problem, a ne izolirani incident (epizodni). Ipak, kad se gledaju pojedinačne vrste nasilja nad djecom, verbalno i psihičko maltretiranje više su prikazani epizodički, dok su sve ostale vrste nasilja prikazane tematski. To je pohvalno za medije jer autori navode da su istraživanja prije njihovog pokazivala suprotno. Kod tematskog izvještavanja nasilje nad djecom prikazuje se kao problem cijelog društva i zajednica. U novinarske priče uključuju se stručnjaci, statistike i trendovi. Pretpostavka je da će takav način prikazivanja događaja potaknuti društvo da teži promjeni na bolje i usvajanju politika za rješavanje problema. Epizodno izvještavanje pak karakterizira detaljno izvještavanje o specifičnim incidentima, priče o sudskim i kriminalnim postupcima koji uključuju nasilje nad djecom te detaljne opise žrtvi i počinitelja. Ono ne osvještava ljude da kao društvo mogu napraviti promjenu, već svu krivnju prebacuje na pojedince koji su

(iz)vršili nasilje nad djecom (Hove i dr, 2013). Prijašnja istraživanja Kunkela (2006) te Wilczynske i Sinclair (1999) pokazala su da je u izvještavanju novinara najviše pažnje posvećeno „horor pričama“ o zlostavljanju djece od strane roditelja ili skrbnika. Također, premalo se spominju društveni uzroci i rješenja problema, a previše je naglasak na pojedincima koje se ocrtava kao glavne krivce. Hove i drugi (2013) promatrali su i kako se u vremenskom razdoblju od osam godina mijenjaju načini izvještavanja i trendovi. Tako su utvrdili da je tematsko prikazivanje priča bilo dominantno 2000. kada je tako bilo prikazano 100 posto priča, dok je 2008. manje od polovice tako prikazano. Kad je riječ o količini vrste nasilja pokrivena u medijima, promjene su vidljive samo kod seksualnog zlostavljanja koje bilježi čak 61 priču tijekom 2002. godine, a samo 13 tijekom 2003. godine (Hove i dr, 2013).

5.1. Kvalitetni vs. tabloidni mediji

Studija Wilczynske i Sinclair (1999) istraživala je izvještavanje kvalitetnih (Sydney Morning Herald) i tabloidnih (Daily Telegraph Mirror) medija o svim vrstama nasilja nad djecom u australskoj saveznoj državi Novi Južni Wales tijekom 1995. godine. Ustvrdile su da oba medija većinom pišu o „teškim vijestima“, odnosno pričama o pojedinačnim slučajevima zlostavljanja djece. Opisuju samo ono najneposrednije, bez analize šireg društvenog konteksta zlostavljanja. Posebno je to izraženo kod tabloidnog medija Daily Telegraph Mirror (72,1 posto tekstova o nasilju nad djecom bilo je takvo). Sydney Morning Herald imao je više priča koje se djelomično usredotočuju na pojedinačne slučajeve u kontekstu općenitijih priča (14,8 posto) ili je bila riječ o općenitim izvješćima o zlostavljanju (26,7 posto). Pokazao je više interesa za sistemska pitanja nego pojedinačne slučajeve (Wilczynska i Sinclair, 1999). Ovakvi rezultati ukazuju na senzacionalističko izvještavanje tabloida. Od 430 tekstova o konkretnim slučajevima zlostavljanja, čak 361 je bio u Daily Telegraph Mirroru. Zanimljivo je da su dva medija birala drukčije slučajeve zlostavljanja, odnosno o samo 8,6 posto slučajeva pisalo se u oba medija. Kad je riječ o ilustracijama uz tekst, većina njih (71,1 posto) bila je povezana s navodnom žrtvom ili počiniteljem zločina. To je češća značajka kod tabloida (82,3 posto) naspram kvalitetnog medija (49,8 posto). Ne samo da su se mediji fokusirali na pojedinačne slučajeve, već i na određene vrste slučajeva (Wilczynska i Sinclair, 1999). Najčešće su to bile „horor priče o zlostavljanju“, odnosno neobične, bizarne ili dramatične ozljede koje izazivaju snažne negativne emocije ljutnje, užasa, odbojnosti i slično. Ovakvi nalazi odnose se i na tabloid i na kvalitetni tisak. Rezultati autorica pokazali su da se previše izvještavalo o ubojstvima, seksualnom maltretiranju, zlostavljanju od strane stranaca i zlostavljanju izvan kuće. S druge strane, premalo se

izvještavalo o emocionalnom zlostavljanju, zanemarivanju, zlostavljanju unutar doma i maltretiranju od strane članova obitelji. Mediji imaju sklonost izvještavati više o slučajevima gdje su, primjerice, prijestupnici neočekivani. Katz (1987, prema Wilczynskoj i Sinclair, 1999) tako spominje veće mogućnosti da će neki medij izvještavati o slučaju nasilja nad djecom ako je počinitelj netko iz više klase ili neka vrsta autoriteta, odnosno nije obični čovjek nepoznat široj javnosti. Tada slučaj postaje vrijedan izvještavanja jer je počinitelj neočekivan. Osim „teških vijesti“, nasilje nad djecom može se prikazati i kao „lake vijesti“. Dvije su glavne vrste takvih vijesti – tradicionalni oblik zanimljive priče te priča vezana uz istraživanje. Prva vrsta su primjerice priče o slavnim i poznatim osobama koje su bile žrtve nasilje, ali su uspjele sve to prebroditi, izdići se i postati uspješni. Ovakve priče prakticiraju i Daily Telegraph Mirror i Sydney Morning Herald (Wilczynska i Sinclair, 1999). Priče vezane uz istraživanje se fokusiraju na nalaze istraživanja o nasilju nad djecom. Takvih je priča bilo više u Sydney Morning Heraldu, no i tamo je bila slaba pokrivenost takvih tema. Za priče koje govore o nasilju nad djecom najviše su korišteni pravni izvori kao primarni izvori informacija (63,2 posto), najviše kazneni predmeti sa sudova. Autorice ističu da je sveukupno izvještavanje o nasilju nad djecom površno. Razlog tome je, između ostalog, to što takve vijesti i članke ne pišu novinari koji su specijalizirani za takve teme već oni koji pišu o svemu. Ovim je istraživanjem vidljivo da tabloidni medij o ovakvim temama više izvještava senzacionalistički. Kvalitetni medij imao je širi raspon materijala kojim se koristio, postavljao i sistemska te društvena pitanja i više izvještavao o istraživanjima na ovu temu. Sličnosti su im koncentracija na neke ekstremne slučajeve te premalo izvještavanja o prevenciji i društvenim uzrocima zlostavljanja (Wilczynska i Sinclair, 1999).

6. ISTRAŽIVANJE O IZVJEŠTAVANJU PORTALA O SLUČAJU NIKOLL DEDIĆ

6.1. Predmet istraživanja

Na sam Uskrs 2021. godine cijelu Hrvatsku je pogodila vijest da je preminula malena dvoipolgodisnja Nikoll Dedić, djevojčica čiju su borbu za život tijekom pet dana pratili svi hrvatski mediji i javnost. Inače iz Nove Gradiške, djevojčica je završila u Klinici za dječje bolesti, poznatijoj kao Klaićeva. Tamo je dospjela nakon što je majka njezino beživotno tijelo donijela u Opću bolnicu Nova Gradiška. Tvrdila je prvotno, naime, da se Nikoll u igri spotaknula i pala. No stanje je bilo vrlo kritično jer je malena imala ozbiljne ozljede glave, a na tijelu tragove udaraca i masnice različite starosti. Institucijama je bilo očito da su je roditelji zanemarivali te zlostavljali. Obitelj Dedić bila je u sustavu socijalne skrbi, a Nikoll se samo nekoliko mjeseci prije ovog događaja vratila iz udomiteljske obitelji svojim biološkim roditeljima. U udomiteljskoj obitelji bila je otkad je imala svega tri mjeseca i samo za tu je obitelj znala. Njezin otac imao je povijest prijava za nasilje, a uvjeti za jedno maleno dijete u njihovom kućanstvu nisu bili zadovoljeni. Unatoč svemu, Nikoll je vraćena u svoju biološku obitelj. Ta je odluka nakon tragičnog događaja bila predmet osude i preispitivanja javnosti, ali i državnih institucija. Socijalni radnici Centra za socijalnu skrb u Novoj Gradiški primali su prijetnje, a na zidu ispred njihove zgrade osvanuo je i natpis „ubojice“. Sva ova događanja, od same vijesti da se malena djevojčica koju je majka pretukla bori za život preko dirljivih poruka građana do vijesti o njezinoj smrti, prosvjeda, istrage i suđenja njezinim roditeljima, pratili su hrvatski mediji. Ova je tema nekoliko dana bila udarna vijest u svim medijima. Naravno, pri izvještavanju o djeci treba biti izrazito oprezan te se držati državnih i međunarodnih zakona te novinarskih pravila i smjernica. Iznimno je važno ne narušiti pravo na privatnost djeteta. Zato se istraživački dio ovog rada bavi upravo slučajem malene Nikoll Dedić. Cilj ovog istraživanja je uvidjeti kako su dva poznata hrvatska portala izvještavala o ovoj temi u određenom vremenskom razdoblju. Također, želi se staviti fokus da su djeca iznimno ranjiva i da treba posebno paziti kad se piše o njima. Prije objave treba provjeriti je li tekst u skladu sa smjernicama i otkriva li nešto što ne bi trebao.

6.2. Metodologija

Metoda istraživanja korištena za istraživanje medijskih tekstova o Nikoll Dedić je analiza sadržaja. Bernard Berelson (1952) navodi da ova metoda istraživanja omogućava nepristrano, sistematično i kvantitativno „opisivanje manifestnog sadržaja komunikacije“, dok Holsti (1969) navodi kako je to svaka metoda koja nam omogućava zaključivanje na osnovu objektivnog i sustavnog prepoznavanja određenih karakteristika neke poruke. Njezina najveća prednost je u tome što može detektirati obrasce.

Jedinica analize u istraživanju bili su medijski tekstovi, naslovi i fotografije na dva hrvatska portala – 24sata.hr te Večernji.hr. Članci koji su uzeti u obzir u istraživanju su oni nastali od 1. travnja 2021. godine, otkad se saznalo da se djevojčica bori za život, pa sve do kraja svibnja 2022. godine kada je iznesena nepravomoćna presuda njezinim roditeljima. Populacija u analizi sadržaja su svi članci na portalima koji se tiču Nikoll Dedić. Ključni pojmovi za analizu u pretraživačima bili su „Nikoll“, „Nikoll Dedić“ i „djevojčica Nova Gradiška“. Uzorak čini ukupno 101 medijski tekst. Studija je provedena tijekom razdoblja od 16. do 22. lipnja 2024. godine. Postavljene hipoteze glase:

H1: Mediji su svojim izvještavanjem razotkrili privatnost maloljetne Nikoll Dedić bez utemeljenog interesa javnosti.

H2: Pri izvještavanju o slučaju Nikoll Dedić mediji su se fokusirali na nefunkcionalnost sustava.

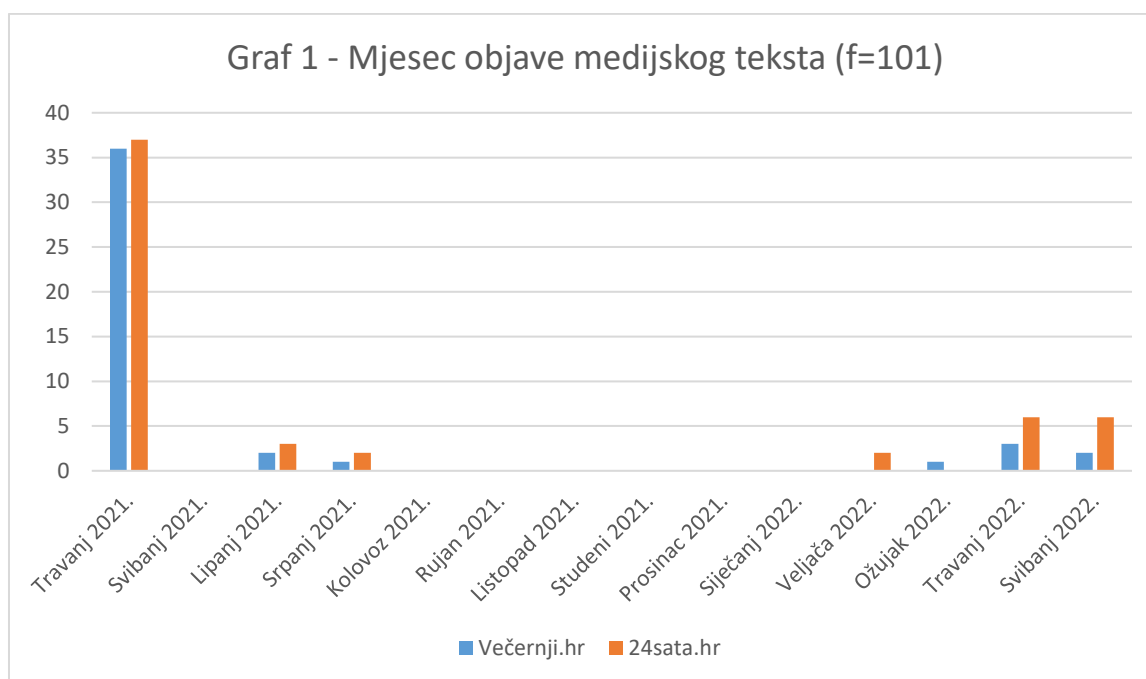
H3: Mediji nisu senzacionalistički izvještavali o smrti Nikoll Dedić.

Matrica za istraživanje sastoji se od 20 kategorija te 74 indikatora. Prva skupina pitanja tiče se godine te mjeseca objave, duljine teksta, broja izvora u tekstovima te glavne teme članka. Potom se fokus stavlja na naslove. Želi se vidjeti jesu li u njima naglašene emocije i jesu li korišteni superlativi i preuveličavanja. Nakon toga dolazi set pitanja o direktnom otkrivanju privatnosti – navođenju imena djevojčice, njezinih roditelja i udomitelja. Također, matrica obuhvaća i pitanja o otkrivanju detalja privatnog života djevojčice te detalja njezine smrti. Važni su i izvori kod kojih se, kada ih je više u jednom tekstu, nastoji ustvrditi koji su prvi navedeni. Uz određene indikatore traženi su i konkretni primjeri. Pred kraj matrice želi se saznati koliko se u tekstovima otkriva o ostatku obitelji djevojčice, ne uključujući oca i majku. To je zbog toga što je riječ o također vrlo maloj djeci. Na njih bi informacije iznesene tijekom pisanja o njihovoj preminuloj sestri i problematičnim roditeljima mogle utjecati u daljnjem životu. Na samom kraju matrica se bavi otkrivanjem identiteta djevojčice kroz naslovnu fotografiju teksta te kroz fotografije unutar teksta.

6.3. Rezultati

U radu je, kao što je već spomenuto, analiziran 101 tekst, od čega 56 na internetskom portalu 24sata.hr, a 45 na Večernji.hr. Većinski dio tekstova, njih 81, objavljen je u 2021., godini kad se ova tragedija i dogodila. Ostalih 20 objavljeno je 2022. godine. Od toga je na portalu 24sata.hr u 2021. objavljeno 42 teksta, a u 2022. 14. Na portalu Večernji.hr je pak u 2021. objavljeno 39 tekstova, dok ih je u 2022. bilo šest. Kad je riječ o mjesecu objave, najviše je

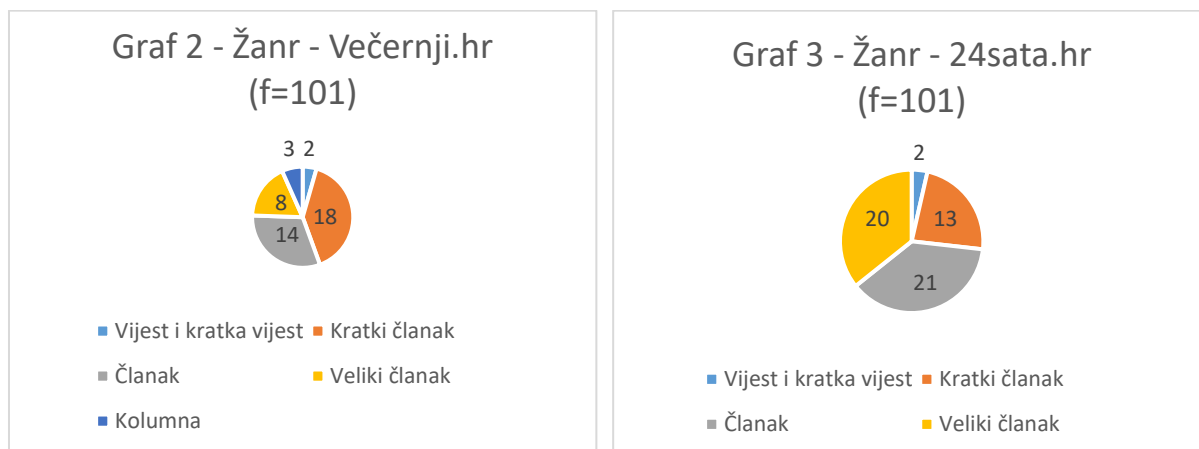
tekstova na oba portala napisano u travnju 2021. (36 na Večernji.hr, 37 na 24sata.hr). Takav rezultat nije neočekivan jer se događaj i zbio u travnju navedene godine. U svibnju 2021. nema objavljenih tekstova, dok u lipnju ima dva na Večernji.hr i tri na 24sata.hr. U srpnju 2021. su objavljena još tri teksta, od čega jedan na Večernji.hr, a dva na 24sata.hr. U razdoblju od kolovoza 2021. do veljače 2022. godine nema tekstova koji su objavljeni na ovu temu. Tek u veljači portal 24sata.hr objavljuje dva teksta, a Večernji.hr ih slijedi s jednim tekstom u ožujku. U travnju 2022., mjesecu prve godišnjice od tragedije, oba medija pojačavaju svoje izvještavanje o ovoj temi. Mediji imaju tendenciju na godišnjicu nekih događanja pojačano izvještavati o njima. 24sata.hr tad objavljuje šest, a Večernji.hr tri teksta. Svibanj 2022. mjesec je kad je donesena nepravomoćna presuda roditeljima malene Nikoll. Tada je 24sata.hr objavio šest tekstova, a Večernji.hr dva. S obzirom da su oba medija u mjesecu kad se zbio ovaj događaj imali gotovo jednak broj tekstova na tu temu, primjećuje se da godinu nakon 24sata.hr objavljuje duplo više tekstova od Večernji.hr.

6.3.1. Duljina analiziranih medijskih tekstova

Kad je riječ o žanru medijskih tekstova, odnosno njihovoj duljini, najviše je evidentirano članaka od pola do jedne stranice. Takvih je ukupno 35, od čega 14 na portalu Večernji.hr, a 21 na 24sata.hr. Slijede kratki članci – izvještaji duljine od 10 redaka do pola stranice kojih ima 18 na Večernji.hr, 13 na 24sata.hr, ukupno 31. Zabilježen je i znatan broj velikih članaka dužih od jedne stranice teksta. S obzirom da je u doba Interneta brzina postala ključan faktor kojim se mediji vode radi profita, pri čemu često piše kratke, brze tekstova, broj velikih članaka u analizi je 28. Od toga je osam na Večernji.hr, a čak 20 na 24sata.hr. Kad je riječ o

spomenutim kratkim, brzim tekstovima, u analizi se našlo četiri kratke vijesti do 10 redaka. Od ostalih žanrova, Večernji.hr imao je tri kolumne na ovu temu. Komentari i fotogalerije nisu zabilježene.

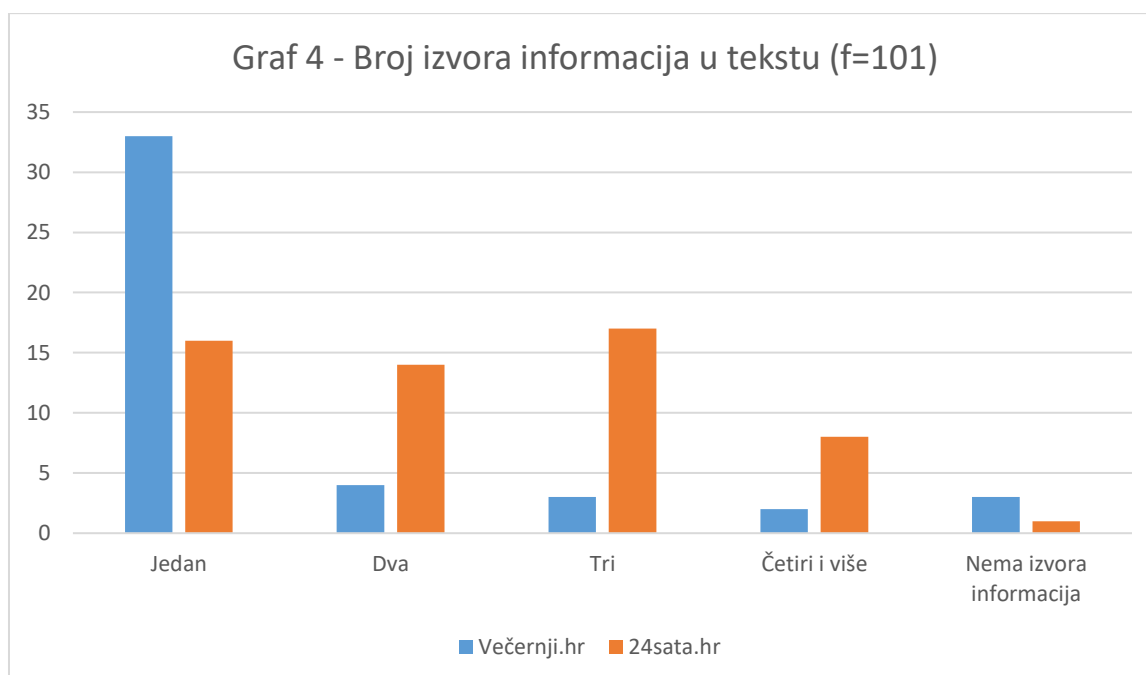
6.3.2. Izvori informacija u analiziranim medijskim tekstovima

Neki od profesionalnih standarda izvještavanja su istinitost, točnost, nepristranost i uravnoteženost (Malović, 2005). Kako bi neki medijski tekst ispunjavao navedene kriterije, bitni su izvori. Uvijek se treba težiti naći što više kvalitetnih i relevantnih izvora. U istraživanju medijskih tekstova o Nikoll Dedić, prvo je ispitivano koliko se izvora informacija navodi u prilogu. Unatoč težnji za što više izvora kako bi tekst bio bogatiji i uravnoteženiji, najviše je zabilježeno tekstova koji broje samo jedan izvor. Takvih je ukupno 49, od čega 33 na portalu Večernji.hr, a 16, odnosno duplo manje, na portalu 24sata.hr. Mora se istaknuti da je 24sata.hr ipak imao više onih tekstova koji broje tri izvora, njih 17, dok Večernji.hr ima samo tri teksta s tri izvora. Slijede ih tekstovi s dva izvora – četiri na Večernji.hr, a 14 na 24sata.hr. Tekstova s četiri ili više izvora ima 10 – dva na Večernji.hr, a osam na 24sata.hr. Medijski tekstovi koji u sebi ne sadrže izvore manje su pouzdani u očima čitatelja. U ovom istraživanju zabilježeno ih je sveukupno četiri, od čega tri na Večernji.hr, a jedan na 24sata.hr.

Sljedeće pitanje vezano uz izvore u istraživanju bilo je tko su uopće izvori informacija. U 48 tekstova (24 na Večernji.hr, 24 na 24sata.hr) to su bili stručnjaci. Primjerice, izjave su davali sudac na suđenju Nikollinim roditeljima, općinski državni odvjetnik, socijalni radnici, čelni ljudi Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji te socijalne politike, liječnici, policija, Visoki kazneni sud i slično. Iako je brojka gdje su izvor stručnjaci velika, čest je slučaj bio da se ponavljaju isti stručnjaci i kopiraju iste izjave u više tekstova. Samo je u jednom tekstu, onom od 24sata.hr, jedini izvor koji se pojavljuje obitelj djevojčice, točnije njezina baka. U

šest tekstova izvor informacija su političari – četiri puta u Večernji.hr, dva u 24sata.hr. Najčešće je riječ bila o tadašnjem ministru Josipu Aladroviću. Samo u jednom tekstu od 24sata.hr izvor informacija su susjedi djevojčice. Ovaj je indikator uveden jer mediji često kad se dogodi neka obiteljska nesreća ili slično za mišljenje pitaju susjede te obitelji nadajući se da će saznati nešto o osobnostima tih ljudi ili događajima koji su prethodili tragičnom događaju. Ostali mediji poslužili su analiziranim medijima kao izvor informacija u devet tekstova, od čega sedam na Večernji.hr, a dva na 24sata.hr. Indikator „ostalo“ broji čak 32 teksta. Pritom treba naglasiti da su u taj indikator stavljeni i oni tekstovi u kojima se pojavljuje nekoliko različitih izvora, primjerice stručnjaci i političari koji i jesu bili najčešća kombinacija. U tom su se indikatoru najčešće pojavljivali stručnjaci u kombinaciji s nekim drugim izvorom. U ovom se indikatoru nalaze i aktivisti, udomitelji te dječak koji je Nikoll napisao dirljivo pismo.

Zadnja kategorija vezana uz izvore je koji se izvor prvi navodi u tekstu, ako tekst ima više različitih izvora. Od 22 takva slučaja, 10 puta prvi izvor u tekstu, uz ostale, je stručnjak. Svih deset puta to je zabilježeno kod 24sata.hr, dok Večernji.hr nema stručnjaka koji se pojavljuju kao prvi izvor. Političari se četiri puta navode kao prvi izvor – tri puta na 24sata.hr, a jednom na Večernji.hr. Kod Večernji.hr jednom su susjedi prvi izvor, a kod 24sata.hr jednom su prvi izvor ostali mediji. Indikator „ostalo“ broji šest tekstova, pet u 24sata.hr, a jedan u Večernji.hr. Najčešće je tu riječ o udomiteljima kao prvom izvoru.

6.3.3. Emocije i preuveličavanje unutar medijskih tekstova

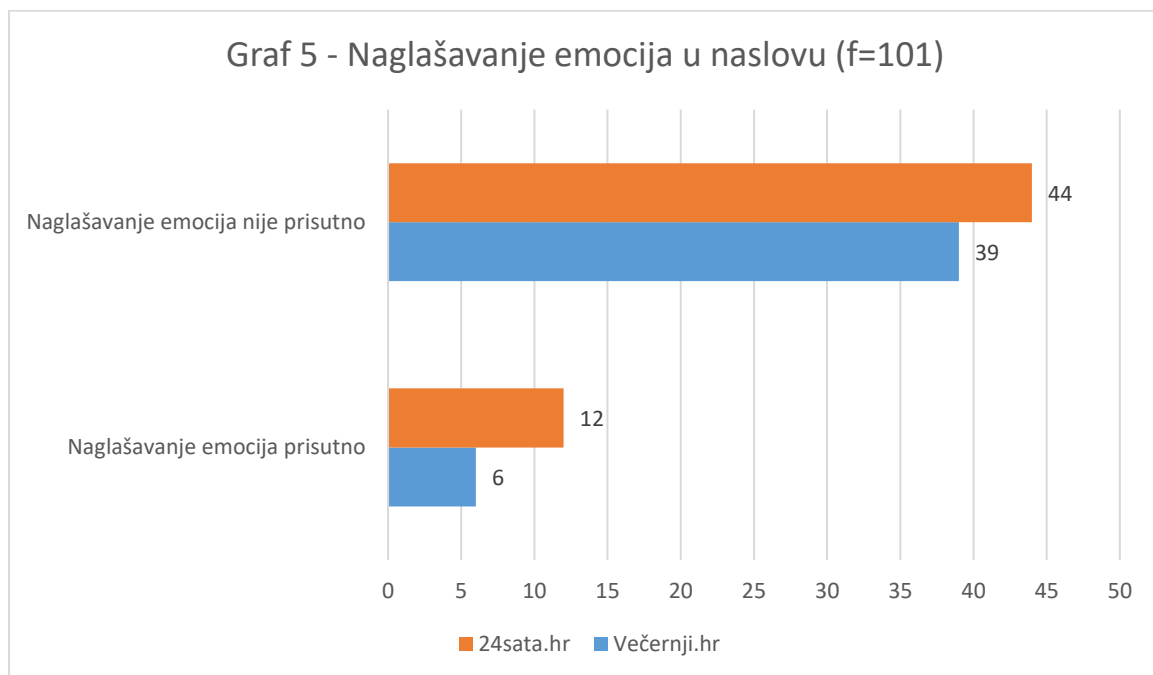
Da bi se ispitalo jesu li mediji temi zlostavljanja djevojčice, a potom i njezine smrti pristupili senzacionalistički, važno je pogledati kakve su naslove pisali. Ispitalo se je li u naslovima bilo prisutno naglašavanje emocija. Unatoč preporukama da se senzacionalistički naslovi te senzacionalistička otkrivanja izbjegavaju, posebice kad je riječ o tragedijama i djeci, upravo je takva praksa čest slučaj. Nerijetko je baš taj faktor presudan i zbog njega ljudi češće otvaraju medijski tekst. Analiza je pokazala da je naglašavanje emocija bilo prisutno u samo 18 od ukupno 101 teksta, od čega u 12 tekstova na 24sata.hr, a na Večernji.hr u šest tekstova. U 83 teksta nema naglašavanja emocija. Kada su one ipak naglašene, predstavljaju bol, tugu i šok.

„Udomitelji curice nosili njenu sliku u suzama. Župnik: 'I sam Bog je zaplakao nad tim bićem'“ (24sata.hr, 8. travnja 2021.)

„Slučaj koji je potresao Hrvatsku: Otac malene Nikoll ostaje u istražnom zatvoru, sa suprugom zlostavljao djecu“ (Večernji.hr, 17. srpnja 2021.)

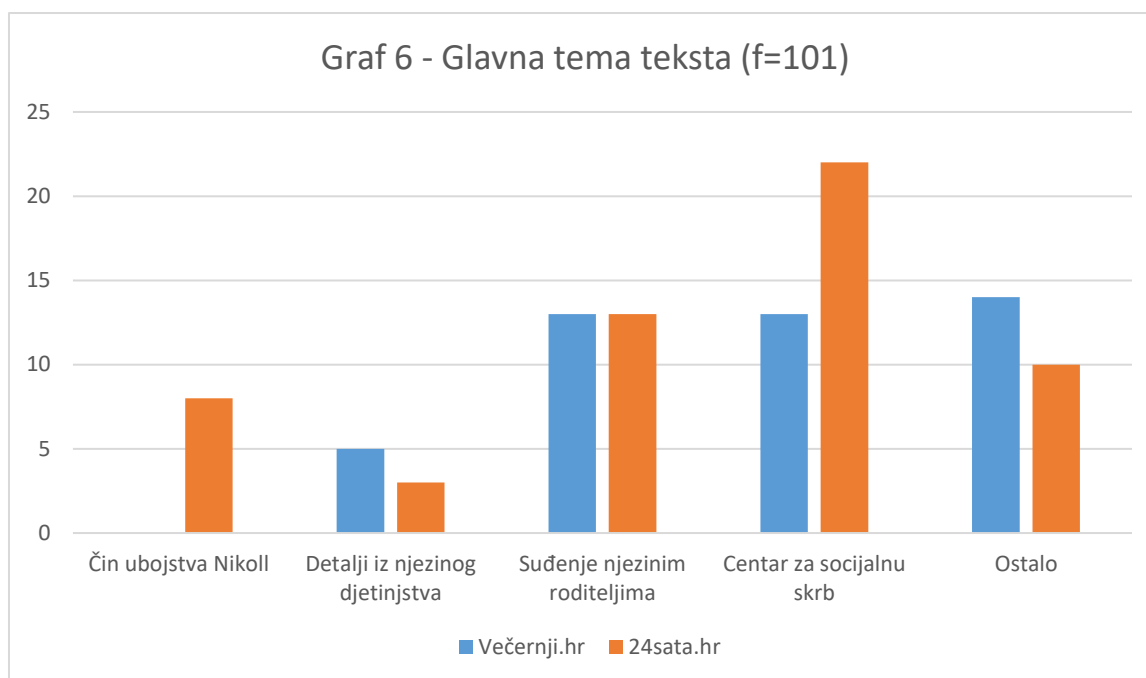
„Počinje suđenje za smrt male Nikoll: 'Nju nam više ništa neće vratiti, teško nam je. Plačemo'“ (24sata.hr, 11. travnja 2022.)

Naslov se temelji na superlativima i preuveličavanju samo 10 puta, u oba ispitivana medija po pet puta. Ovakvi rezultati pokazuju da su oba portala u većini slučajeva dosljedno pisali naslove.

6.3.4. Teme koje su u fokusu medijskog izvještavanja

Glavna tema članka bitna je kategorija koja pokazuje na što su se mediji fokusirali pri izvještavanju o ovoj temi i iz kojeg ugla su pratili priču. Najčešće su pisali o Centru za socijalnu skrb. Izvještavali su o Centru u Novoj Gradiški pod čijim je nadzorom bila obitelj Dedić, no tu su temu često proširivali i temama o cjelokupnom funkcioniranju sustava socijalne skrbi, reformom sustava i slično. Ova je tema bila zastupljena u 35 medijskih tekstova, od čega 22 puta na 24sata.hr, a 13 puta na Večernji.hr. Druga tema po zastupljenosti bilo je suđenje Nikollinim roditeljima, o kojem se intenzivnije piše u 2022. godini kad je i stigla nepravomoćna presuda. Ovoj je temi posvećeno 12 tekstova na portalu Večernji.hr i 13 tekstova na 24sata.hr. Tema samog ubojstva djevojčice Nikoll i tema o njezinom djetinjstvu dijele jednak broj tekstova u kojima su oni glavna tema – osam. Važno je napomenuti da je tema njezinog ubojstva svih osam puta bila glavna tema na 24sata.hr, dok na Večernji.hr nije ni jednom. Zadnji indikator ove kategorije je „ostalo“, a tražio se onda i primjer teme koja se ubraja u njega. Od 10 tekstova na 24sata.hr koji se ubrajaju u navedeni indikator, dva su o doniranju djevojčičinih organa, dva o njezinom pogrebu, te po jedan tekst o aferi iz prošlosti bivšeg novogradiškog ravnatelja Centra za socijalnu skrb Branka Medunića, pismo dječaka za Nikoll, riječi Pravobraniteljice za djecu o zaštiti djece od nasilja u društvu, zapisi o radu Centra, tragični slučajevi otprije te sažetak svih događaja vezanih uz ovaj slučaj. Večernji.hr broji 14 ovakvih tekstova. Teme u njima su odavanje počasti djevojčici, njezin pogreb, darivanje organa, kritika društvu zbog pasivnosti, kritika premijeru Andreju Plenkoviću jer se i on smatra krivcem, mišljenja Plenkovića i predsjednika Zorana Milanovića te ispovijest majke od Nikoll. Ova se kategorija može povezati sa žanrom tekstova. Valja se prisjetiti da je Večernji.hr imao i tri kolumne, dok 24sata.hr nije imao niti jednu. U tim kolumnama autori Večernjeg.hr proširuju ovu temu na primjerice tragičan slučaj Tijane Jurić iz Srbije, kritizira se društvo i hrvatske institucije.

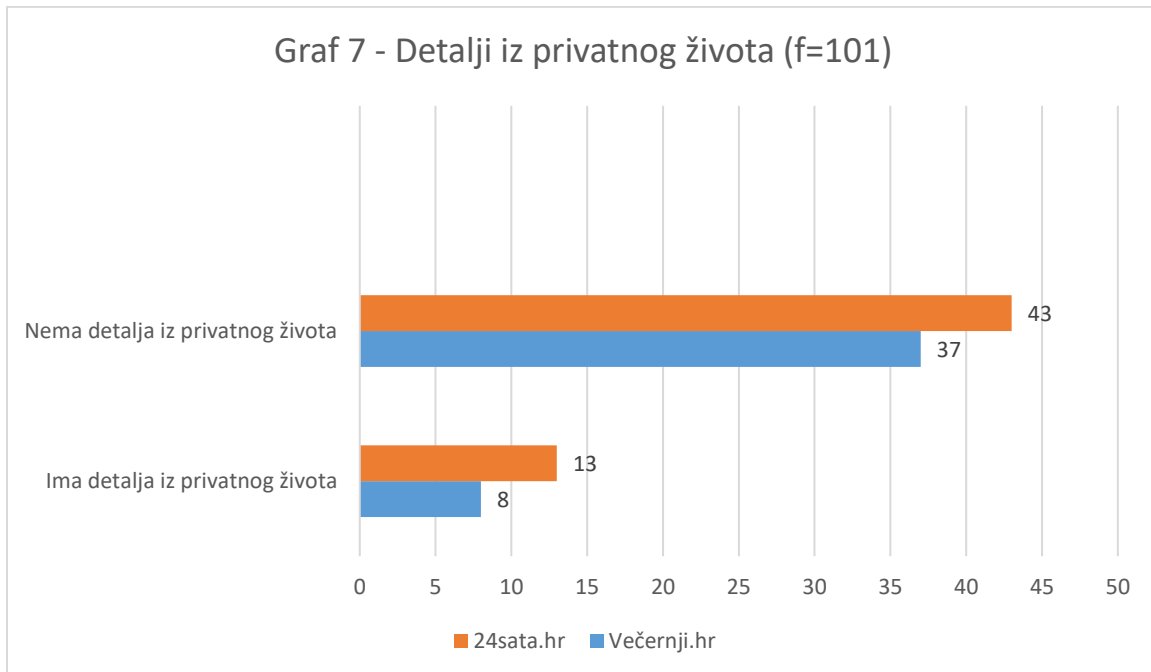

6.3.5. Razotkrivanje identiteta i privatnosti

Kod medijskih djelatnika znaju se pri izvještavanju sukobljavati dvije strane – pravo na zaštitu privatnosti i javni interes. Privatne informacije novinari najčešće mogu objaviti ako su u službi neke veće vrijednosti i ako služe javnom interesu, odnosno ako je riječ o javnoj osobi. Ponekad je teško procijeniti je li otkrivanje identiteta ili informacija zaista u službi javnog interesa ili je ono ipak nepotrebno. Naime, mediji znaju ići u nepotrebne detalje čije otkrivanje krši pravo na privatnost. Kada je riječ o djevojčici Nikoll, mediji su u 21 tekstu otkrili detalje iz njezinog privatnog života, dok u 80 tekstova to ipak nije slučaj. Portal Večernji.hr otkrio je detalje privatnog života Nikoll u osam tekstova, dok je 24sata.hr to napravio 13 puta. Najčešće su pisali o njezinom djetinjstvu kod udomitelja, a kasnije i bioloških roditelja, prijavama za nasilje koje je počinio njezin otac te nasilju koje su nad njom vršili roditelji. Članci koji najviše otkrivaju pojavili su se na 24sata.hr, a riječ je o reportažama iz kuće Nikollinih udomitelja. Oni s novinarima dijele lijepe detalje djetinjstva djevojčice, kao i one manje lijepe kada su primjerice roditelji došli po nju te stvari koje su se odvijale dok je bila kod roditelja.

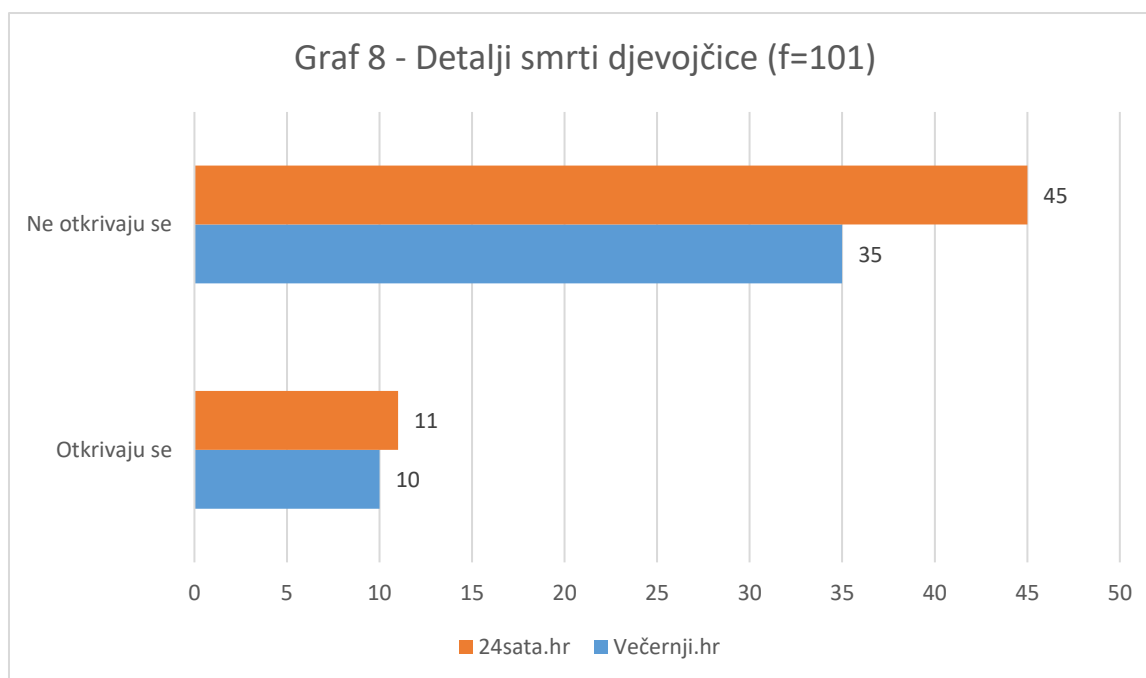
Njezino puno ime i prezime navodi se u 10 tekstova – dva na portalu Večernji.hr, a osam na portalu 24sata.hr. U čak 91 tekstu ne spominje se njezino puno ime i prezime. Kad je riječ o imenu i prezimenu njezinih bioloških roditelja, ono se spominje još manje puta – pet. Od toga četiri puta na 24sata.hr, a jednom na Večernji.hr. I udomitelji Nikoll imaju važnu ulogu u priči o njoj. Njihovo se puno ime i prezime otkriva više puta nego ime roditelja. To je slučaj u devet tekstova, od čega su tri na Večernji.hr, a šest na 24sata.hr. Važno je

napomenuti da se Nikollin identitet štitio u oba medija dok je još bila živa. Tada se nisu u javnost iznijela ni imena njezinih roditelja niti njihove fotografije. Znalo se samo da je djevojčica iz Nove Gradiške. Zanimljiva je činjenica i da se nigdje kroz istraživanje ne spominje ime socijalne radnice koja je bila zadužena za obitelj Dedić.

Detalji smrti djevojčice prisutni su u 10 tekstova na portalu Večernji.hr te na 11 tekstova na portalu 24sata.hr. Većina se detalja tiče njezinog medicinskog stanja nakon dolaska u bolnicu ili primjerice ispovijesti njezine bake ili susjeda kako je to izgledalo na dan kad ju je majka pretukla. Također, njezini udomitelji otkrivaju kako je izgledao njihov susret s njom tog jutra kad je preminula.

Važna kategorija je i spominje li se ostatak obitelji od Nikoll Dedić, ne uključujući majku i oca. To je važno zato što ona ima još brata i sestre koji su također maloljetni, a sve iznesene informacije mogle bi utjecati na njih kad odrastu. Mogli bi biti izloženi ponovnoj viktimizaciji, a uz sve iznesene informacije o njihovoj sestri, može se zaključiti i tko su oni. Njihov identitet nije otkriven niti u jednom tekstu, no ipak se u nekima spominju, bar površno. Ova je kategorija mjerila i spominjanje ostalih članova obitelji, poput bake i tetke. Takvih je slučajeva sveukupno bilo 27, od čega 11 na Večernji.hr, a 16 na 24sata.hr. Njezin brat spominje se kada se piše o zlostavljanju koje je Nikoll pretrpjela, jer je on žrtva istog. Sva se djeca spominju kada se govori o tome da su ekspresno nakon tragičnog događaja s Nikoll oduzeti biološkoj obitelji i odvedeni u udomiteljske.

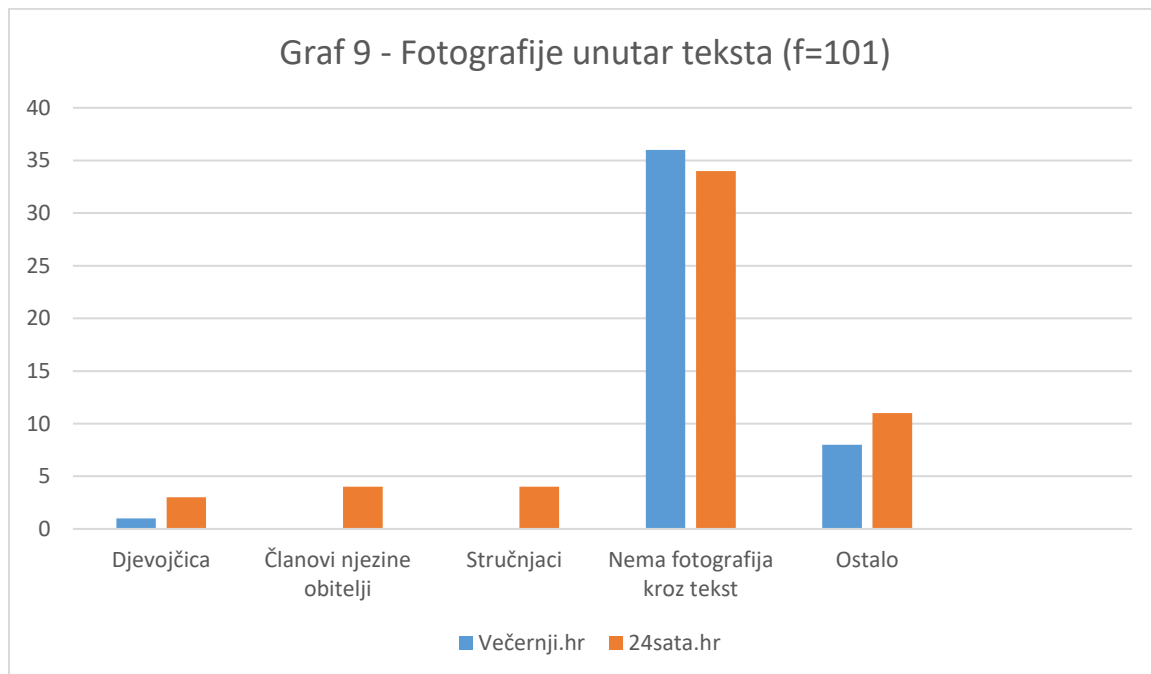

6.3.6. Fotografije na naslovnicama i unutar tekstova

Zadnje dvije kategorije koje su se ispitivale odnose se na fotografije – naslovnice i fotografije unutar teksta. Ponekad se dogodi da je medijski tekst napisan prema pravilima struke, no fotografije nisu u skladu s tekстом. Naslovna fotografija prvo je što čitatelji vide te prema njoj mogu odlučiti hoće li ući u tekst. Dobra naslovna fotografija može privući dodatne poglede, a to znači i dodatnu zaradu, primarno kroz klik na mrežnim stranicama. Fotografije ponekad mogu potaknuti i emocije koje sam tekst ne može. Jedna je kategorija ispitivala otkriva li naslovna fotografija teksta identitet djevojčice. Pod time da se otkriva kodirali smo ako se na naslovnici nalazi slika Nikoll. To je slučaj u 32 medijska teksta. Zanimljivo je da je tako u 28 tekstova na 24sata.hr, a samo u četiri slučaja na Večernji.hr. Prvi put se njezina fotografija pojavila na naslovnici 5. travnja 2021., odnosno dan nakon smrti. U 69 tekstova identitet djevojčice nije otkriven kroz naslovnu fotografiju.

Druga je kategorija ispitivala što se nalazi na fotografijama koje se nalaze unutar teksta. Vrlo je važno istaknuti da čak 70 tekstova, 36 na portalu Večernjeg lista i 34 na onom od 24sata, nije imalo fotografije kroz tekst. Naime, kod oba medija više su kroz tekst prevladavali povezani članci na njihove druge tekstove ili pak videe koje su ti mediji napravili za temu o kojoj se piše, u ovom slučaju o djevojčici Nikoll. Takvi su videozapisi posljednjih nekoliko godina izrazito popularni, a mediji ih imaju praksu objavljivati na svim svojim platformama te unutar tekstova, kao što je slučaj i u analiziranim tekstovima. U ostalim tekstovima četiri je puta unutar teksta bila Nikoll, od čega tri puta na 24sata.hr, a jednom na Večernji.hr. Četiri puta su na fotografijama na portalu 24sata.hr bili i članovi njezine obitelji, odnosno njezini

roditelji. Četiri označava i broj tekstova unutar kojih su bili fotografije stručnjaka, i to također na portalu 24sata.hr. U 19 slučajeva pod indikatorom „ostalo“ na fotografijama su bili igračke, cvijeće i lampioni ispred Klaićeve bolnice, njezin pogreb, zgrada Centra za socijalnu skrb u Novoj Gradiški i slično.

7. RASPRAVA

Cilj provedenog istraživanja bio je otkriti način na koji su hrvatski portali Večernji.hr i 24sata.hr informirali javnost o djevojčici Nikoll koja je preminula od posljedica zlostavljanja. Mediji su prenosili ovaj slučaj od dana kad se saznalo da se dijete bori za život, preko objave o njezinoj smrti, pa do suđenja njezinim roditeljima.

Rezultati prethodnih istraživanja pokazali su da mediji većinski djecu ne tretiraju drukčije od odraslih, da i dalje pribjegavaju senzacionalizmu te štite identitet djece u malom postotku slučajeva. Varijable po kojima se u ovom istraživanju proučavalo je li poštovana privatnost djevojčice bili su – otkrivanje njezinog imena i prezimena, imena i prezimena roditelja te udomitelja, detalji iz njezinog života, detalji njezine smrti, spominjanje ostatka obitelji te fotografije korištene uz tekst. Sve su se ove varijable, u odnosu na ukupni broj analiziranih medijskih tekstova, pokazale u manjini. Odnosno, mediji su uglavnom štitili identitet djevojčice i njezinih bližnjih. Puno ime i prezime djevojčice mediji su otkrili u 9,9 posto tekstova, a detalje iz njezinog privatnog života iznijeli u 20,79 posto slučajeva. O detaljima smrti pisali su također u 20,79 posto tekstova. Na naslovnici teksta djevojčica se pojavila 31,68 posto puta. Iako je svaki nepotrebno objavljeni podatak i previše, ipak su takve situacije u ovom slučaju u manjini. Time je prva hipoteza da su mediji svojim izvještavanjem razotkrili privatnost maloljetne Nikoll Dedić bez utemeljenog interesa javnosti odbačena.

Pri svom pisanju portali Večernji.hr i 24sata.hr najčešće su fokus teksta stavljali na Centar za socijalnu skrb Nova Gradiška te općenito sustav socijalne skrbi u Hrvatskoj. Ovu su temu obradili iz više kutova. Tako su primjerice pisali o neusklađenosti centara za socijalnu skrb i Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, prijetnjama koje dobivaju djelatnici Centra za socijalnu skrb Nova Gradiška, potrebi za reformom čitavog sustava, događajima iz prošlosti vezanim uz sustav. Ovakve su teme obrađivane u 34,65 posto tekstova, dok je svim drugim temama posvećen manji postotak tekstova. Najmanje su pisali o detaljima iz djetinjstva djevojčice te o samom njenom ubojstvu od strane njezine majke. Ta činjenica dokazuje da su mediji iskoristili ovaj događaj da ukažu na propuste cjelokupnog sustava, a manje na senzacionalistički pristup tragediji. Tako je druga hipoteza koja govori da su se pri izvještavanju o ovom slučaju mediji fokusirali na nefunkcionalnost sustava potvrđena.

Istraživanje je ispitivalo i koliko dva analizirana medija ovoj temi pristupaju senzacionalistički. Emocije su u naslovima naglašene samo u 17,82 posto slučajeva, dok su superlativi i preuveličavanja u naslovima prisutni u 9,9 posto medijskih tekstova. Kada je

riječ o korištenju izvora, svega u 3,96 posto tekstova uopće nema izvora, a većinski izvori su stručnjaci koji su relevantni za temu o kojoj se piše. Ipak, u dosta tekstova ponavljaju se iste informacije koje su se mogle pročitati i u drugim medijima i u drugim tekstovima, kao i izjave istih stručnjaka. Manje se za izvore biraju ljudi koji bi tekstu mogli dati emotivnu notu i učiniti ga senzacionalističkim, poput udomitelja ili susjeda obitelji Dedić. Ovime je treća hipoteza koja kaže da mediji nisu imali senzacionalistički pristup pri izvještavanju o Nikoll Dedić potvrđena.

Ovo istraživanje daje znatno bolje i pozitivnije rezultate za novinarsku struku od prethodnih istraživanja navedenih u radu. Valja imati na umu da je od prethodnih istraživanja prošlo 10 ili više godina. Njihov je uzorak također bio veći od uzorka ovog istraživanja. Ipak, ovakvi rezultati daju nadu da je etičnije novinarstvo u porastu te da medijski djelatnici veću pažnju pridaju pridržavanju propisa.

8. ZAKLJUČAK

Zbog natjecanja i želje za što većim brojem klikova mediji fokus sve češće stavljaju na brzinu, senzacionalističke naslove i fotografije te monetizaciju sadržaja. Pri tome se često gubi bit onoga najvažnijega u novinarstvu – da se donese pravovaljana, točna, istinita i uravnotežena informacija. Iznimku ne čini ni izvještavanje o djeci jer ni ona nisu pošteđena senzacionalizma. Upravo zato što su najkrhkiji dio našeg društva, služe medijima da „uhvate“ ljude na emociju.

Prethodna su istraživanja pokazala da se o djeci najčešće izvještava u tragičnim situacijama, događajima vezanim uz zlostavljanje i nasilje. Njihovi identiteti u većini takvih situacija nisu zaštićeni, a naslovi su osmišljeni kako bi privukli pažnju. Zbog toga su najmlađi članovi našeg društva često podložni sekundarnoj viktimizaciji, odnosno ponovnom proživljavanju traume. Informacije iznesene o njima u medijima mogu duboko utjecati na njihove misli o samima sebi, a posljedično i na njihov život.

Da bi se takve situacije što manje događale, najviši državni akt – Ustav Republike Hrvatske, ali i mnogi drugi zakoni poput Zakona o medijima, Zakona o elektroničkim medijima, Kaznenog zakona, Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji i drugi propisuju da se na privatnost djece mora posebno paziti. Dječji interes mora biti važniji od svega drugoga. Isto propisuju i međunarodni propisi. Da bi bili što učinkovitiji, medijima se preporuča samoregulacija koja ih može zaštititi od kazni i suđenja koje mogu proizaći od narušavanja prava djeteta.

Cilj ovog rada bio je naglasiti da djeca zaslužuju poseban medijski tretman te da mediji trebaju slijediti niz smjernica kad je riječ o izvještavanju o djeci, posebice kada su žrtve obiteljskog nasilja. Istraživanjem smo željeli utvrditi specifičnosti izvještavanja o tragičnom slučaju djevojčice Nikoll Dedić koji se tih dana, kada je bio aktualan, često nalazio na naslovnicama novina i portala – Večernji.hr i 24sata.hr.

Rezultati su pokazali da u ovom specifičnom slučaju ipak postoje značajnije razlike u odnosu na prethodna tzv. opća istraživanja koja se nisu bavila pojedinačnim studijama slučaja. Naše je istraživanje pokazalo kako postoje određeni elementi temeljem kojih na pojedinačnim studijama slučaja poput ovoga, možemo utvrditi kako se mijenja pristup istraživanju te iako je riječ o tragičnim događajima u kojima su sudjelovali maloljetnici prevladavaju tekstovi koji se više bave radom državnih institucija nego pojedinačnim zločinom. Portali Večernji.hr i 24sata.hr nisu bili toliko senzacionalistički nastrojani. Iako su u nekim analiziranim tekstovima kršili smjernice izvještavanja o djeci, većinski su izvještavali o slučaju korektno

i pazeći na privatnost žrtve. Postotak naslova u kojima su ključne emocije i superlativi je mali, kao i navođenje punog imena i prezimena Nikoll, njezinih roditelja i udomitelja. U petini tekstova otkrivaju detalje njezine smrti i njezinog privatnog života.

Tijekom cijelog slučaja mediji su se više fokusirali na sustav socijalne skrbi i njegovu nefunkcionalnost nego na samu Nikoll. Iako su tekstovi često u sebi sadržavali iste informacije, tema je obrađena iz više smjerova.

Zaključno, primijećena je promjena u odnosu na prethodna istraživanja. O razlozima toga može se samo nagađati. Bitno je istaknuti da je u ovom istraživanju uzorak manji, pa bi i to moglo utjecati na rezultate. Možda su mediji nakon toliko godina uložili u edukacije svojih zaposlenika. Svakako je nužno nastaviti provoditi ovakva istraživanja i u budućnosti te pratiti rad medijskih kuća u osvješćivanju javnosti, ali i svih medijskih djelatnika da su djeca posebna kategorija te da za njih vrijede posebna pravila pri izvještavanju.

9. LITERATURA

Berelson, Bernard (1952) *Content Analysis in Communication Research*. Glencoe, Illinois: Free press.

Ciboci, Lana (2014) Zaštita privatnosti djece u Večernjem listu i Jutarnjem Listu u 2013. godini u odnosu na 2010. godinu. *Medijske studije* 5(9): 92-106.

Ciboci, Lana, Jakopović, Hrvoje, Opačak, Suzana, Raguž, Anđelka i Skelin, Petra (2011) Djeca u dnevnim novinama. Analiza izvještavanja o djeci u 2010. U: Ciboci, Lana, Kanižaj, Igor i Labaš, Danijel (ur) *Djeca medija: Od marginalizacije do senzacije*. (str. 103-168). Zagreb: Matica hrvatska.

Flego, Maja (2011) Zaštita prava djece u medijima: Iz prakse Ureda pravobraniteljice za djecu. U: Ciboci, Lana, Kanižaj, Igor i Labaš, Danijel (ur) *Djeca medija: Od marginalizacije do senzacije*. (str. 65-82). Zagreb: Matica hrvatska.

Gabelica Šupljika, Maja (2009) Psihološki aspekt prikaza djeteta u medijima. U: Flego, Maja (ur) *Zaštita privatnosti djece u medijima*. (str. 19-32). Zagreb: Pravobranitelj za djecu.

Holsti, Ole R. (1969) *Content Analysis for the Social Sciences and Humanities*. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley.

Hove, Thomas, Paek, Hye-Jin, Isaacson, Thomas i Cole, Richard T. (2013): Newspaper Portrayals of Child Abuse: Frequency of Coverage and Frames of the Issue. *Mass Communication and Society* 16(1), 89-108.

Ivanuš, Željana (2017) Mogu li mehanizmi medijske samoregulacije zaštititi prava djece u medijima?. U: Car, Viktorija i Matović, Marijana (ur) *Mediji, novinarstvo i ljudska prava*. (str. 75-89). Zagreb: Fakultet političkih znanosti i Hanns-Seidel-Stiftung.

Jakopović, Hrvoje (2011) U okviru negativnosti i nasilja: Djeca u Novom listu i Vjesniku tijekom 2010. U: Ciboci, Lana, Kanižaj, Igor i Labaš, Danijel (ur) *Djeca medija: Od marginalizacije do senzacije*. (str. 169-188). Zagreb: Matica hrvatska.

Jelavić, Mila (2009) Djeca u medijima: Kako im osigurati zaštitu privatnosti? Iskustva Ureda pravobraniteljice za djecu. U: Flego, Maja (ur) *Zaštita privatnosti djece u medijima*. (str. 7-18). Zagreb: Pravobranitelj za djecu.

Kanižaj, Igor (2009) Mediji na rubu zakona. U: Flego, Maja (ur) *Zaštita privatnosti djece u medijima*. (str. 63-76). Zagreb: Pravobranitelj za djecu.

Malović, Stjepan (2005) *Osnove novinarstva*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.

Morris, Brigit i Messenger Davies, Máire (2018) Can children's privacy rights be adequately protected through press regulation? What press regulation can learn from the courts. *Journal of Media Law* 10(1): 92-113.

Paušić, Ivana (2022) *Medijski prikaz djece* (neobjavljen seminarski rad). Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Tandon, Neeti (2007) Secondary Victimization of Children by the Media: An Analysis of Perceptions of Victims and Journalists. *International Journal of Criminal Justice Sciences* 2(2): 119-135.

Vlainić, Marta (2012) Kako hrvatske dnevne novine izvještavaju o djeci: analiza sadržaja Jutarnjeg i Večernjeg lista. *Medijska istraživanja* 18(1): 33-59.

Wilczynski, Ania i Sinclair, Kate (1999) Moral Tales: Representations of Child Abuse in the Quality and Tabloid Media. *The Australian and New Zealand Journal of Criminology* 32(3): 262-283.

Zgrabljic Rotar, Nada (2009) Pravo na privatnost: Standardi za zaštitu privatnosti djece u medijima. U: Flego, Maja (ur) *Zaštita privatnosti djece u medijima*. (str. 33-44). Zagreb: Pravobranitelj za djecu.

Zakoni i pravni akti

HND (Hrvatsko novinarsko društvo) (2009) Kodeks časti hrvatskih novinara. <https://www.hnd.hr/kodeks-casti-hrvatskih-novinaral> Pristupljeno 11. svibnja 2024.

Narodne novine (2014) Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine* 05/14.

Narodne novine (2019) Zakon o sudovima za mladež. *Narodne novine* 126/19.

Narodne novine (2022a) Zakon o medijima. *Narodne novine* 114/22.

Narodne novine (2022b) Zakon o elektroničkim medijima. *Narodne novine* 114/22.

Narodne novine (2022c) Prekršajni zakon. *Narodne novine* 114/22.

Narodne novine (2024a) Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji. *Narodne novine*

Narodne novine (2024b) Kazneni zakon. *Narodne novine* 36/24.

UNICEF (1989) Konvencija o pravima djeteta. https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf Pristupljeno 9. svibnja 2024.

Internetski izvori

HND (Hrvatsko novinarsko društvo) (2019) Pravilnik o radu novinarskog vijeća časti. <https://www.hnd.hr/pravilnik-o-radu-novinarskog-vijeca-casti2> Pristupljeno 25. lipnja 2024.

Medijskapismenost.hr (2017) Kako prepoznati senzacionalizam u medijima. <https://www.medijskapismenost.hr/kako-prepoznati-senzacionalizam-u-medijima/> Pristupljeno 25. lipnja 2024.

- Pravobranitelj za djecu (2024a) Izvješća o radu pravobranitelja za djecu. <https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/> Pristupljeno 8. svibnja 2024.
- Pravobranitelj za djecu (2024b) Sažeci izvješća. <https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/sazeci-izvjesca/> Pristupljeno 8. svibnja 2024.
- Turčin, Kristina (2024) Zaštita identiteta djece u medijima – jesmo li pretjerali?. <https://dznep.hr/wp-content/uploads/2024/03/ZASTITA-IDENTITETA-DJECE-FINAL-1.pdf> Pristupljeno 16. kolovoza 2024.
- UNICEF (2006) Etičke smjernice Načela za etičko izvještavanje o djeci. https://www.unicef.org/croatia/sites/unicef.org.croatia/files/2019-09/Eticke%20smjernice_izvjestavanje_o_djeci-converted.pdf Pristupljeno 9. svibnja 2024.
- Večernji.hr (2021) Slučaj koji je potresao Hrvatsku: Otac malene Nikoll ostaje u istražnom zatvoru, sa suprugom zlostavljao djecu. <https://www.vecernji.hr/vijesti/slucaj-koji-je-potresao-hrvatsku-otac-malene-nikoll-ostaje-u-istraznom-zatvoru-sa-suprugom-zlostavljao-djecu-1508045> Pristupljeno 26. lipnja 2024.
- 24sata.hr (2021) Udomitelji curice nosili njenu sliku u suzama. Župnik: 'I sam Bog je zaplakao nad tim bićem'. <https://www.24sata.hr/news/udomitelji-curice-nosili-njenu-sliku-u-suzama-zupnik-i-sam-bog-je-zaplakao-nad-tim-bicem-755424> Pristupljeno 26. lipnja 2024.
- 24sata.hr (2022) Počinje suđenje za smrt male Nikoll: 'Nju nam više ništa neće vratiti, teško nam je. Plaćemo'. <https://www.24sata.hr/news/pocinje-sudenje-za-smrt-male-nikoll-nju-nam-vise-nista-neece-vratiti-tesko-nam-je-placemo-828302> Pristupljeno 26. lipnja 2024.

10. PRILOZI

Prilog 1: Matrica pitanja

1. GODINA OBJAVE (OBJ.)

1. 2021.
2. 2022.

2. MJESEC OBJAVE (MJ)

1. Travanj
2. Svibanj
3. Lipanj
4. Srpanj
5. Kolovoz
6. Rujan
7. Listopad
8. Studeni
9. Prosinac
10. Siječanj
11. Veljača
12. Ožujak
13. Travanj 2022.
14. Svibanj 2022.

3. NOVINA – PORTAL (NOV)

1. Večernji list
2. 24 sata

4. ŽANR (ŽANR)

1. Vijest i kratka vijest (do 10 redaka)
2. Kratki članak –izvještaj (od 10 redaka do pola stranice)
3. Članak (pola do 1/1)
4. Veliki članak (1/1 do 3/1)
5. Komentar
6. Kolumna
7. Fotogalerija
8. Ostalo

5. KOLIKO SE IZVORA INFORMACIJA NAVODI U PRILOGU? (IZV)

1. Jedan
2. Dva
3. Tri
4. Četiri i više
5. Nema izvora informacija

6. KOJA JE GLAVNA TEMA ČLANKA? (TEMA)

1. Čin ubojstva Nikoll
2. Detalji iz njezinog djetinjstva

3. Suđenje njezinim roditeljima
4. Centar za socijalnu skrb
5. Ostalo

7. AKO JE TEMA ČLANKA „OSTALO“, NAVEDITE PRIMJER TEME. (TEMA_PR)

8. JE LI U NASLOVU PRISUTNO NAGLAŠAVANJE EMOCIJA (TUGA, BOL)? (EMO)

1. Da
2. Ne

9. AKO NAGLAŠAVA EMOCIJE, NAVEDITE PRIMJER (EMO_PR)

10. TEMELJI LI SE NASLOV NA SUPERLATIVIMA I PREUVELIČAVANJU? (SUP.)

1. Da
2. Ne

11. POJAVLJUJU LI SE U TEKSTU DETALJI IZ PRIVATNOG ŽIVOTA NIKOLL DEDIĆ? (PRIV_ŽIV)

1. Da
2. Ne
3. Teško je utvrditi

12. SPOMINJE LI SE NJENO PUNO IME I PREZIME? (IME)

1. Da
2. Ne

13. NAVODI LI SE PUNO IME I PREZIME NJEZINIH RODITELJA? (IME_ROD)

1. Da
2. Ne

14. NAVODI LI SE PUNO IME I PREZIME NJEZINIH UDOMITELJA? (IME_UDO)

1. Da
2. Ne

15. TKO SU IZVORI INFORMACIJA? (IZV_INFO)

1. Stručnjaci
2. Obitelj
3. Političari
4. Susjedi
5. Ostali mediji
6. Nema ih
7. Ostalo

16. KOJI SE IZVOR PRVI NAVODI U TEKSTU, KAD JE VIŠE IZVORA? (IZV_BROJ)

1. Stručnjaci
2. Obitelj
3. Političari
4. Susjedi
5. Ostali mediji
6. Ostalo

17. OTKRIVAJU LI SE DETALJI NJEZINE SMRTI? (SMRT)

1. Da
2. Ne

18. SPOMINJE LI SE U TEKSTU OSTATAK OBITELJI NIKOLL, OSIM RODITELJA (BRAĆA, SESTRE)? (OBIT.)

1. Da
2. Ne

19. OTKRIVA LI NASLOVNA FOTOGRAFIJA TEKSTA IDENTITET DJEVOJČICE? (FOTO)

1. Da
2. Ne

20. ŠTO SE NALAZI NA FOTOGRAFIJAMA UNUTAR TEKSTA? (FOTO_TKST)

1. Djevojčica
2. Članovi njezine obitelji
3. Udomitelji
4. Stručnjaci
5. Nema fotografija kroz tekst
6. Ostalo

SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Kvantiteta je u novinarskom svijetu često važnija od kvalitete, a zarada i profit nerijetko su ispred etičkih kodeksa i vrijednosti. Medijski djelatnici u svom izvještavanju često pribjegavaju senzacionalizmu i kršenju privatnosti pojedinaca. Posebno je problem kada to rade djeci i maloljetnicima koji su najranjivija skupina u društvu. Upravo im ta skupina može donijeti veliku zaradu jer tragične vijesti o njoj bude emocije čitatelja vrlo lako. Postoji niz međunarodnih i pravnih akata koji propisuju kako treba izvještavati o toj skupini. Treba biti vrlo oprezan pri pisanju o njima jer svaka nepotrebno otkrivena informacija može se odraziti na dijete u budućnosti, a time novinari krše pravo na privatnost djeteta. Ponekad je, pak, teško odrediti je li veće pravo na privatnost ili javni interes. Preporučuje se da mediji razviju i vlastite mehanizme samoregulacije da bi spriječili loše prakse.

Posebno je teško izvještavati o djeci koja su žrtve obiteljskog nasilja. Cilj istraživanja unutar ovoga rada jest proučiti kako su dva hrvatska portala – Večernji.hr i 24sata.hr izvještavali o tragičnom slučaju djevojčice Nikoll Dedić koja je preminula od posljedica zlostavljanja od strane svoje majke. Ovaj je slučaj bio iznimno medijski pokriven. Provedena je kvantitativna analiza sadržaja kojom se htjelo otkriti jesu li mediji temi pristupili senzacionalistički, jesu li otkrivali privatne detalje vezane uz djevojčicu te koje su bile glavne teme medijskih tekstova.

Rezultati istraživanja pokazali su pozitivan pomak u odnosu na prethodna istraživanja. Naime, o detaljima života Nikoll te detaljima njezine smrti mediji su pisali u petini tekstova, a njezino se lice na naslovnici pojavilo u nešto manje od 10 posto slučajeva. Naslovi u kojima su prisutne emocije te preuveličavanja su u manjku, a mediji su fokus stavljali na hrvatski sustav za socijalnu skrb te time poticali promjenu na bolje.

Ovakva i slična istraživanja važna su da bi ukazivala na propuste medijskih djelatnika i medijskih kuća pri izvještavanju o teškim temama koje uključuju djecu. Za promjenu je potrebno osvijestiti problem, educirati se te poštovati propise.

Ključne riječi: mediji, djeca, obiteljsko nasilje, zaštita privatnosti, Nikoll Dedić

Abstract

In journalism, quality is often more important than quantity, and profit is frequently given precedence over ethical values and principles. In their reports, journalists often resort to sensationalism and an invasion of an individual's privacy. It becomes an even larger issue when the subject of the aforementioned acts are underage children – the society's most vulnerable members. This group can increase the newspaper publishers' profits, since tragic news stories involving children easily arouse the readers' emotions. A number of international acts had been designed with the aim of regulating the media reports on the group. Caution is required when writing a report on underage children, since any unnecessarily disclosed information can impact the children in the future; by doing this, journalists breach their privacy. However, in some instances it is difficult to appoint what is more important: the right to privacy or the public interest. It is recommended that the media develop their own self-regulation mechanisms in order to avoid unethical practices.

Reporting on children who are victims of domestic abuse can be especially difficult. The aim of the research carried out for this thesis is to investigate how two Croatian news websites, *Večernji.hr* and *24sata.hr*, had reported on the tragic case of Nikoll Dedić, a child who had died as a result of abuse by her mother. The case had received wide media coverage. A quantitative analysis of the media content was conducted in order to ascertain whether or not the media had approached the topic sensationally or revealed the girl's private information, and to determine the main topics of the news articles.

The research results showed a positive shift compared to previous research. To specify, a fifth of the news articles had covered the details of Nikoll's life and death, and her face had appeared on a newspaper front cover in slightly less than ten per cent of cases. A minority of headlines had contained emotional cues and exaggeration, and the media had turned the spotlight on the Croatian social welfare system, thus having encouraged the system to change for the better.

Great importance is attached to such and similar research, as they point out journalists' and newspaper publishers' oversights when reporting on such complex issues that involve children. In order to make a change, it is necessary to raise awareness of the issue, educate oneself and respect the law.

Key words: media, children, domestic violence, privacy protection, Nikoll Dedić